

Załącznik do Uchwały XV/105/08
Rady Gminy Nowy Dwór
z dnia 29 grudnia 2008

**GMINNA STRATEGIA
ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
SPOŁECZNYCH
GMINY NOWY DWÓR
NA LATA 2008 - 2017**

I. WSTĘP	4
1. PODSTAWA PRAWNA	4
2. ZAŁOŻENIA STRATEGII.....	4
3. METODOLOGIA OPRACOWANIA STRATEGII.....	5
4. CEL GŁÓWNY STRATEGII.....	5
5. OBSZAR I CZAS REALIZACJI GMINNEJ STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	6
6. ZGODNOŚĆ STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY NOWY DWÓR Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	6
II CHARAKTERYSTYKA GMINY NOWY DWÓR	9
1. RYS HISTORYCZNY GMINY NOWY DWÓR.....	9
2. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA, LUDNOŚĆ.....	10
3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE.....	11
3.1. Rzeźba terenu	11
3.2. Warunki klimatyczne	11
3.3. Zasoby wodne	11
3.4. Warunki glebowe	12
3.5. Zasoby surowcowe.....	12
3.6. Walory przyrodnicze i krajobrazowe	12
4. TURYSTYKA I DZIEDZICTWO KULTUROWE	13
5. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE.....	14
5.1. Uwarunkowania ochrony środowiska	14
5.2. Układ komunikacyjny	15
5.3. Zaopatrzenie w energię ciepłą.....	15
5.4. Gospodarka odpadami stałymi	16
5.5. Sieć wodociągowa.....	16
5.6. Sieć kanalizacyjna i oczyszczalnia ścieków.....	17
5.7. Zasób mienia komunalnego	17
6. GOSPODARKA	18
6.1. Główni pracodawcy.....	18
6.2. Struktura branż na terenie gminy	18
6.3. Rolnictwo	18
7. SFERA SPOŁECZNA	20
7.1. Demografia.....	20
7.2. Poziom wykształcenia.....	22
7.3. Warunki i jakość życia mieszkańców	23
7.4. Rynek pracy.....	26
III. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA GMINY NOWY DWÓR.....	27
1. OŚWIATA I WYCHOWANIE.....	27
2. OCHRONA ZDROWIA	28
4. KULTURA I SZTUKA.....	28
5. POMOC SPOŁECZNA.....	29
6. POLITYKA PRORODZINNA	32
6.1. Świadczenia Rodzinne	32
6.2. Zaliczka Alimentacyjna.....	32
6.3. Stypendium Socjalne	33
6.4.DODATKI MIESZKANIOWE.....	33
7. GMINNA KOMISJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH.....	33
IV. ANALIZA SWOT.....	34
VII. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE NOWY DWÓR.....	36

1.1. Bezrobocie.....	36
1.2. Ubóstwo	36
1.3. Problemy alkoholowe.....	36
1.4. Niepełnosprawność	36
1.5. Problemy ludzi starszych	36
1.6. Bezradność w sprawach opiekuńczych i wychowawczych	36
1.7. Brak integracji społecznej	36
VIII. GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.....	36
1. PRIORYTETY POLITYKI SPOŁECZNEJ	36
1.1. Pomoc społeczna	36
1.2. Polityka prorodzinna	36
1.3. Edukacja publiczna	36
1.4. Ochrona zdrowia	36
1.5. Profilaktyka rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie.....	36
1.7. Kultura i turystyka.....	36
2. CELE STRATEGICZNE NA LATA 2009 - 2017	36
2.1. Cel strategiczny nr 1.....	36
2.2. Cel strategiczny nr 2.....	36
2.3. Cel strategiczny nr 3.....	36
2.4. Cel strategiczny nr 4.....	36
VII. UWAGI KOŃCOWE	36
1. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII.....	36
1.1. Monitoring i ewaluacja.....	36
1.2. Cechy programów i projektów	36
1.3. Zagrożenia.....	36
1.4. Wdrażanie i promocja strategii	36

I. WSTĘP

Proces zarządzania gminą, w szczególności w aspektach jej rozwoju, musi mieć charakter aktywny i być nastawiony na kreowanie przyszłości, a więc winien być oparty na podejściu strategicznym.

Analizy strategiczne pozwalają poznać ogólną sytuację organizacji przez badanie jej zasobów i działalności oraz rozpoznanie otoczenia zewnętrznego, stanowią podstawę do ustalenia jej strategii i celów.

1. PODSTAWA PRAWNA

Ustawa z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (Dz. U. Nr 64, poz. 593) **nałożyła na gminy opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych** ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka.

2. ZAŁOŻENIA STRATEGII

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych ma w założeniach pełnić rolę schematu integrującego działania poszczególnych uczestników życia społecznego w gminie. Podstawową funkcją strategii powinno być, z jednej strony dostarczanie podmiotom polityki społecznej oraz mieszkańcom, informacji o długookresowych uwarunkowaniach rozwoju infrastruktury społecznej, z drugiej strony – deklaracją i zobowiązaniem władz gminy do podjęcia określonych przedsięwzięć i działań. W tym kontekście strategia powinna wskazywać cele, ich hierarchię, możliwości realizacji tych celów, jak też narzędzia i instrumenty stosowane w procesie wdrażania kolejnych działań. Jest także programem rozwoju, który formułuje cele długofalowe i sposoby ich realizacji, ustala hierarchię, podporządkowuje działania doraźne celom długofalowym. Strategia ma charakter partnerski – społeczny. Określa kierunki i granice działań władz oraz udział innych partnerów. Jest stale aktualizowana i korygowana.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowy Dwór będzie posiadała atut społecznego wysiłku wszystkich zainteresowanych niesieniem pomocy osobom i rodzinom, które takiego wsparcia potrzebują. Osiągane efekty w dużym stopniu uzależnione będą od powszechnej akceptacji przez samorząd gminy i sojuszników działań pomocowych. Przyjęcie strategii nie zamyka procesu doskonalenia i weryfikacji polityki społecznej Gminy Nowy Dwór w sferze rozwiązywania problemów społecznych. Doświadczenia zdobywane w trakcie realizacji celów i zadań strategii pozwolą na aktualizację jej założeń. Liczymy na społeczną akceptację w osiąganiu celów strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Opracowana strategia umożliwi wyłonienie głównych celów i kierunków polityki społecznej, podporządkuje działania doraźne działaniom długofalowym z wykorzystaniem silnych stron i szans rozwojowych, a kompensowanie słabych stron i zagrożeń.

Pozwoli na lepsze zagospodarowanie zasobów ludzkich, sprzętowych, obiektów, instytucji, środków finansowych oraz wiedzy.

Zwiększy szanse na pozyskanie dodatkowych, zewnętrznych źródeł finansowania dla poszczególnych działań polityki społecznej.

3. METODOLOGIA OPRACOWANIA STRATEGII

Do opracowania Strategii przyjęto metodę partycypacyjną. W zespole pracującym nad utworzeniem dokumentu znaleźli się także przedstawiciele:

- Urzędu Gminy,
- Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- Nowodworskiego Ośrodka Kultury,
- Szkoły Podstawowej,
- Gimnazjum,
- społeczności lokalnej.

W trakcie prac powołane zostały trzy zespoły zadaniowe:

I miał się zająć problemami osób samotnych, starszych i niepełnosprawnych

II miał na celu analizę sytuacji rodzin, rodzin z dziećmi i młodzieży

III analizował trudności i potrzeby osób wykluczonych społecznie (bezdomnych, bezrobotnych, alkoholików, osób opuszczających zakłady karne, poprawczaki)

Zespoły pracowały systemem wspólnych spotkań warsztatowych. W międzyczasie odbywały się spotkania poszczególnych zespołów opracowujących diagnozę problemów społecznych w swoim zakresie merytorycznym.

Spotkania zespołów odbywały się w okresie od 4 listopada do 27 listopada 2008 roku. Pierwsze dotyczyło organizacji procesu planowania strategicznego. Ustalono wówczas skład poszczególnych zespołów zadaniowych, omówiono metodologię opracowania strategii. Dokonano także analizy swot – diagnozując mocne i słabe strony gminy, jej szanse i zagrożenia w kontekście realizacji polityki społecznej.

Na drugim wspólnym spotkaniu warsztatowym opracowano, w oparciu o materiały przygotowane w zespołach zadaniowych, diagnozę sytuacji społecznej w gminie Nowy Dwór. Wskazano najpoważniejsze problemy gminy, a także braki i potrzeby w zakresie realizacji usług komunalnych dla ludności. Ustalono także wizję rozwoju gminy w kontekście realizacji polityki społecznej i wskazano główne cele strategiczne i operacyjne rozwoju gminy.

Podczas trzeciego spotkania wskazano najważniejsze problemy wymagające najpilniejszego rozwiązania i stworzono fiszki projektowe dotyczące dwóch projektów służących rozwiązywaniu problemów społecznych.

Czwarte spotkanie służyło właściwemu dopracowaniu strategii, uzupełnieniu danych statystycznych, rozwiązaniom w zakresie monitorowania i ewaluacji dokumentu strategicznego. W jego trakcie dokonano także analizę strategicznej pozycji gminy.

Dokument strategii został poddany konsultacji społecznej przez wystawienie na stronie internetowej Urzędu Gminy oraz w sekretariacie Wójta. Każdy z członków społeczności lokalnej mógł się z nim zapoznać i wyrazić swoją opinię, zaproponować zmiany.

4. CEL GŁÓWNY STRATEGII

W wyniku złożonego procesu transformacji ustrojowej wielu mieszkańców Gminy Nowy Dwór znalazło się w niekorzystnym położeniu społeczno-ekonomicznym. Ukryte bezrobocie, zastój gospodarczy, stagnacja na rynku pracy co znacznie pogorszyło sytuację

materialno-bytową rodzin wyznacza pomocy społecznej szczególną pozycję w ogólnym systemie wsparcia społecznego mieszkańców gminy. Osiągnięcie stanu określonego w głównym celu strategii wymaga realizacji podstawowych założeń strategicznych, dotyczących pomocy społecznej w Gminie Nowy Dwór, w tym przede wszystkim:

- ✓•opracowania programów rozwiązywania najistotniejszych kwestii społecznych przy dużym udziale partnerów społecznych, środków finansowych z zewnątrz (w tym z funduszy unijnych).
- ✓•zmniejszenia rozbieżności między zadaniami wynikającymi z ustawy o pomocy społecznej, a finansowymi możliwościami ich realizacji.
- ✓•zaspakajanie potrzeb socjalnych mieszkańców gminy ze szczególnym uwzględnieniem grup społecznych narażonych na zjawiska marginalizacji.
- ✓•zmian w mentalności mieszkańców gminy co do roli i zadań pomocy społecznej i kształtowania świadomości w tej sferze.

Określone w strategii cele winny być osiągnięte do 2017 roku. Jest to jednak uwarunkowane przestrzeganiem przez samorząd, służby socjalne i partnerów społecznych, przyjętych form i zasad działania, a przede wszystkim – wyzwalaniem aktywności środowiska lokalnego na rzecz rozwiązywania istotnych problemów społecznych. Rozwinie się system systematycznego monitorowania problemów rodzin i dzieci oraz zostaną stworzone warunki do uruchomienia zintegrowanych działań, umożliwiających szybką i skuteczną pomoc w sytuacjach kryzysowych oraz przeciwdziałających zjawiskom marginalizacji. Pomoc środowiskowa stanie się dominującą formą pomocy społecznej. Nastąpi rozwój i podniesienie jakości usług organizowanych w miejscu zamieszkania. Podjęte zostaną działania na rzecz pobudzania aktywności środowisk zagrożonych marginalizacją. Podstawowym jednak warunkiem skutecznego przeciwdziałania negatywnym zjawiskom społecznym jest podwyższenie świadomości mieszkańców gminy na temat głównych przyczyn i skutków tych zjawisk oraz możliwości zapobiegania ich powstawaniu.

5. OBSZAR I CZAS REALIZACJI GMINNEJ STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH.

Obszar realizacji strategii rozwiązywania problemów społecznych obejmuje cały obszar administracyjny Gminy Nowy Dwór. Czas realizacji gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych Gminy Nowy Dwór obejmuje lata 2008-2017.

6. ZGODNOŚĆ STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY NOWY DWÓR Z INNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.

Przygotowując strategię poza wewnętrzną oceną problemów, misji, wizji, celów strategicznych i operacyjnych należy zwrócić uwagę, że nie może to być dokument oderwany od rzeczywistości planowanej na poziomie Unii Europejskiej, kraju, województwa czy powiatu i należy przy jego tworzeniu zwrócić uwagę na najważniejsze dokumenty planistyczne powstałe na tym poziomie. Stanowią one będą wskazówkę, jakie spośród priorytetów, celów oraz działań mogą liczyć na wsparcie zarówno ze środków Unii Europejskiej jak i krajowych.

Strategia Lizbońska

Najważniejszym dokumentem na szczeblu europejskim jest opracowana w 2000 roku przez kraje Unii Europejskiej Strategia Lizbońska zawierająca Europejski Model Społeczny.

W ramach założonych celów znajdują się także i te, które mówią o realizacji polityki społecznej:

1. Stworzenie sprzyjających warunków , umożliwiających powstanie i rozwój firm innowacyjnych, stymulowanie przedsiębiorczości;
2. Rozwój aktywnej polityki zatrudnienia;
3. Inwestowanie w zasoby ludzkie;
4. Zabezpieczenie społeczne i promowanie integracji społecznej;
5. Poprawa jakości zatrudnienia;

Strategia Polityki Społecznej na lata 2007 – 2013

Dokumentem kluczowym znaczeniu dla rozwiązań w obszarze polityki społecznej jest przyjęta w 2005 roku i obowiązująca od 2007 roku Strategia Polityki Społecznej. Wykazane w tym dokumencie priorytety powinny wpłynąć na tworzone na szczeblu lokalnym dokumenty strategiczne.

Priorytet 1: Poprawa warunków dla powstawania i funkcjonowania rodzin. Wsparcie rodzin w wychowaniu i edukacji dzieci.

Priorytet 2 : Wdrożenie aktywnej polityki społecznej

Priorytet 3 : Kompleksowa rehabilitacja i aktywizacja osób niepełnosprawnych

Priorytet 4 : Tworzenie warunków sprzyjających integracji w starzejącym się społeczeństwie

Priorytet 5 : Aktywizacja i mobilizacja partnerów lokalnych

Priorytet 6 : Partnerstwo publiczno – społeczne jako podstawa rozwoju usług społecznych.

Priorytet 7 : Integracja społeczna i zawodowa imigrantów

Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski

Jest to dokument, który został opracowany w celu modernizacji modelu socjalnego, służy inwestowaniu w ludzi i zwalczaniu wykluczenia społecznego. Realizuje tym samym drugi z celów Strategii Lizbońskiej.

Priorytet 1 : Wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym

Priorytet 2 : Poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim

Priorytet 3 : Upowszechnienie kształcenia wyższego i lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy

Priorytet 4 : Rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci.

Priorytet 5 : Radykalne ograniczenie skrajnego ubóstwa

Priorytet 6 : Ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych

Priorytet 7 : Ograniczenie bezrobocia długookresowego.

Priorytet 8 : Zmniejszenie bezrobocia młodzieży.

Priorytet 9 : Zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych.

Priorytet 10 : Zwiększenie liczby uczestników w aktywnej polityce rynku pracy – ALMP.

Priorytet 11 : Upowszechnienie kształcenia ustawicznego.

Priorytet 12 : Wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności.

Priorytet 13: Powszechne ubezpieczenie zdrowotne.

Priorytet 14 : Kobiety i dzieci objęte programami zdrowia publicznego.

Priorytet 15 : Wzrost dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością.

Priorytet 16 : Dostęp do pracowników socjalnych.

Priorytet 17 : Rozwój pomocy środowiskowej – zwiększenie liczby osób objętych usługami pomocy środowiskowej.

Priorytet 18 : Zaangażowanie obywateli w działalność społeczną.

Priorytet 19 : Realizacja NSIS przez samorządy terytorialne.

Priorytet 20 : Dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

Krajowy Plan Działania Na Rzecz Integracji Społecznej

Jest to program poprawy dostępu do praw społecznych i zwiększania poziomu ich realizacji . Krajowy Program działania uwzględnia priorytety, których realizacja jest szczególnie pilna. Do najważniejszych należą:

- działania edukacyjne, socjalne i zdrowotne zapobiegające wykluczeniu oraz wspierające grupy zagrożone.
- budowa systemu bezpieczeństwa socjalnego oraz przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu
- realizacja prawa do pracy dla każdego, w tym szczególnie dla grup defaworyzowanych na rynku pracy poprzez odpowiednią politykę makroekonomiczną i politykę zatrudnienia
- rozwój systemu instytucjonalnego, z jasnym podziałem odpowiedzialności instytucji rządowych i samorządowych, który otworzy przestrzeń dla aktywności obywatelskiej i uprzedmiotowienia osób korzystających z usług społecznych, świadczonych zarówno przez państwo, jak i przez organizacje pozarządowe.

Wojewódzka Strategia Polityki Społecznej na lata 2006-2013

W ramach wyodrębnionych czterech obszarów strategicznych (Rodzina, Zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób i ich rodzin oraz ich integracja ze społeczeństwem, Usprawnienie systemu wsparcia społecznego, Wsparcie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego) dokument wskazuje następujące cele najistotniejsze do zrealizowania w Województwie Podlaskim:

1. Stworzenie sprawnego i efektywnego systemu wspierania instytucji rodziny
2. Wspieranie rodziny w wypełnianiu jej funkcji, szczególnie opiekuńczo – wychowawczych oraz wyrównywania szans rozwojowych dzieci i młodzieży
3. Przeciwdziałanie patologiom społecznym wewnątrz rodziny
4. Polepszanie warunków materialno – bytowych rodzin
5. Prowadzenie działań zapobiegających zjawisku ubóstwa i wykluczeniu społecznemu
6. Wspieranie działań na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób i rodzin wykluczonych społecznie
7. Otoczenie opieką i wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych
8. Doskonalenie zawodowe służb społecznych z terenu województwa
9. Rozwijanie współpracy województwa z organizacjami pozarządowymi
10. Promowanie aktywności obywatelskiej.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Sokólskiego

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Sokólskiego określa ramy polityki społecznej :

W obszarze opieki nad osobami niepełnosprawnymi celem strategicznym jest: „Trwała poprawa sytuacji osób niepełnosprawnych, poprzez zapewnienie im odpowiednich warunków do samodzielnego, pełnego i czynnego uczestnictwa w życiu społecznym”.

Rozszerzeniem Strategii w tym zakresie jest „Program działań na rzecz osób niepełnosprawnych w Powiecie Sokólskim na lata 2006-2015”

W obszarze pomocy społecznej celem strategicznym jest: „Stworzenie warunków osobom i rodzinom do przezwyciężenia trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie przezwyciężyć samodzielnie”. Uzupełnienie strategii stanowi „Powiatowy program promocji i zatrudnienia oraz aktywizacji lokalnego rynku pracy”. Celem strategicznym programu jest: „Rozwój kapitału ludzkiego wraz ze wzrostem lokalnego rynku pracy”.

II CHARAKTERYSTYKA GMINY NOWY DWÓR

1. RYS HISTORYCZNY GMINY NOWY DWÓR

Początki Nowego Dworu sięgają końca XV w., kiedy w Puszczy Grodzieńskiej nad górną Biebrzą, przy drodze wiodącej z Grodna w głąbi lasu, powstał dwór gospodarski zwany Nowym Dworem Białym. Wokół wkrótce rozrosła się niewielka osada. W 1504 r. wielki książę litewski Aleksander zbudował kościół p.w. św. Jana Chrzciciela. W I poł. XVI w. Nowy Dwór dzierżały różne rody Glińskich i Sapiehów, w 1536 r. królowa Bona wykupiła go z rąk prywatnych. W wyniku przeprowadzonych przez Bonę reform miejscowość stała się ważnym ośrodkiem administracyjnym. Znaczenie Nowego Dworu szybko rosło i osada przekształciła się w miasteczko, w 1539 r. są wymieniani w dokumentach mieszczanie nowodworscy. Dzięki staraniom królowej Nowy Dwór uzyskał niepełne prawa miejskie, miał przywileje na dwa targi i dwa jarmarki. W roku 1578 Nowy Dwór otrzymał pełne magdeburskie prawa miejskie. W 1589 r. Puszcza Nowodworska oraz miasto i okoliczne wsie weszły w skład ekonomii grodzkiej. Nowy Dwór stał się ośrodkiem klucza – mniejszej jednostki gospodarczej w ramach ekonomii – obejmującego pięć wsi. Taki stan utrzymał się do rozbiorów. W II poł. XVIII w. Nowy Dwór, podobnie jak wiele innych mniejszych miast regionu, przeżywał okres upadku, do którego przyczyniły się potop szwedzki i inkursja moskiewska, a potem wojna północna. Do wyludnienia Nowego Dworu i innych miejscowości w okolicy w latach 1679 –1711 przyczyniły się przywleczone przez wojska zarazy i wielka epidemia dżumy (cała ludność liczyła wówczas zaledwie 103 rodziny). Liczba ludności wzrastała stopniowo w ciągu XVIII, z czego 20 % stanowili Żydzi. W wyniku rozbiorów Nowy Dwór znalazł się w zaborze pruskim. Miasto liczyło wówczas 96 domów i było siedzibą sądu powiatowego. W 1807 r. Nowy Dwór wraz z całym obwodem białostockim został włączony do Rosji, a samo miasto jako była królewszczyzna sprzedano rosyjskiej rodzinie Niejełowych. W XIX w. ludność miasteczka szybko się powiększała, przede wszystkim na skutek wzrostu liczby Żydów. W 1886 r. były tu wówczas 202 domy, kościół, cerkiew i dwie bożnice. Mieszkańcy trudnili się głównie rolnictwem, dopiero w drugiej kolejności handlem i rzemiosłem. Do rozwoju miasteczka nie przyczyniła się nawet budowa linii kolejowej z Grodna do Augustowa. Przed I wojną światową i w okresie międzywojennym Nowy Dwór słynął jedynie z targów na konie i bydło. W 1934 r. Nowy Dwór utracił prawa miejskie. Podczas okupacji hitlerowskiej, Niemcy wysiedlili całą ludność żydowską do getta w Suchowoli.

Po wojnie Nowy Dwór znalazł się w złej sytuacji – utracił dużą część ludności, przede wszystkim Żydów. Leży tuż przy granicy, która oddziela go od niedalekiego Grodna. Linia kolejowa została zlikwidowana, a wybudowana w 1962 r. nowa łącząca Sokółkę z Augustowem przebiega w odległości 10 km.

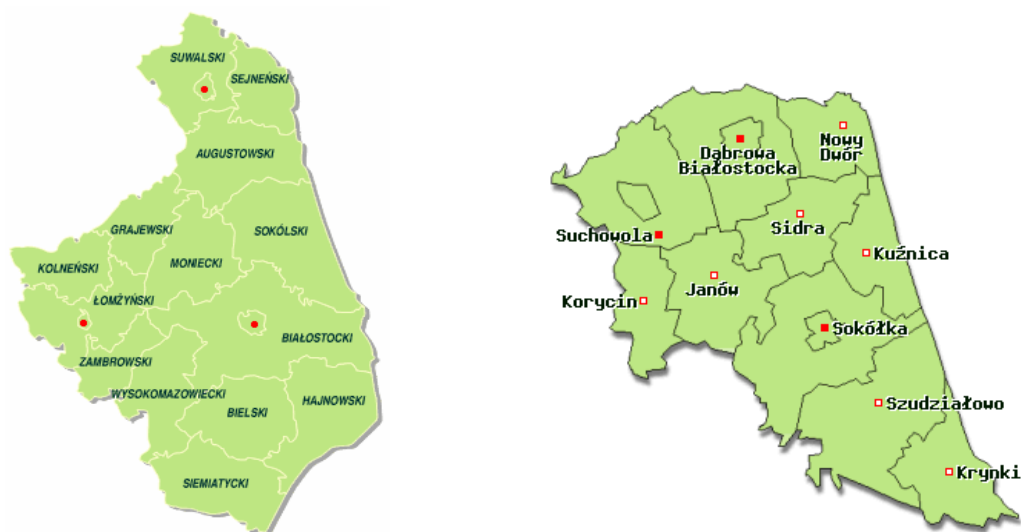
Obecnie Nowy Dwór jest spokojną wsią gminną i niewiele się zmieniło od czasów przedwojennych.

2. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA, LUDNOŚĆ

Gmina Nowy Dwór jest położona we wschodniej części województwa podlaskiego w powiecie sokólskim. Część gminy leży bezpośrednio w otulinie Biebrzańskiego Parku Narodowego. Gmina graniczy:

- od północy z gminą Lipsk (powiat augustowski),
- od zachodu z gminą Dąbrowa Białostocka (powiat sokólski),
- od południa z gminą Sidra i Kuźnica Białostocka (powiat sokólski),
- od wschodu graniczy z Białorusią.

Rysunek 1 Położenie powiatu sokólskiego i gminy Nowy Dwór na tle województwa podlaskiego

Obszar gminy zajmuje powierzchnię 121,13 km², liczba ludności na dzień **31.12.2007 r.** wynosiła 3183 osób, przy średniej gęstości zaludnienia **26,28 os/km²**. Podstawowym działem gospodarki gminy i głównym źródłem dochodów mieszkańców jest rolnictwo oparte o indywidualną własność gospodarstw. W strukturze gruntów gminy Nowy Dwór, (dane z Urzędu Gminy za rok 2004), powierzchnia użytków rolnych zajmują 9735 ha, co stanowi 80,4 % ogółu powierzchni, w tym:

• grunty orne	- 6 787 ha, co stanowi 56,0 % ogółu powierzchni,
• sady	- 72 ha, co stanowi 0,6 % ogółu powierzchni,
• łąki	- 1 361 ha, co stanowi 11,2 % ogółu powierzchni,
• pastwiska	- 1 241 ha, co stanowi 10,2 % ogółu powierzchni,
• grunty rolne zabudowane	- 240 ha,
• rowy	- 33 ha

Powierzchnia gruntów wynosi 12 113 ha. Lasy i grunty leśne zajmują 1762 ha, co stanowi 14,5% ogółu powierzchni, pozostałe grunty zajmują 617 ha, co stanowi 5,1 % ogółu powierzchni.

Na terenie gminy Nowy Dwór znajduje się 19 sołectw. Największą miejscowością jest Nowy Dwór, będący ośrodkiem skupiającym funkcje administracyjne i usługowe. Miejscowości gminy Nowy Dwór są zróżnicowane pod względem liczby mieszkańców, wyróżnia się cztery wsie z liczbą mieszkańców ponad 200 osób: Chorążowce, Dubaśno, Koniuszki oraz Sieruciwce.

3. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

3.1. Rzeźba terenu

Obszar gminy Nowy Dwór stanowi północno – wschodnią część mezoregionu Wzgórz Sokólskich, który wchodzi w skład regionu Niziny Północno – Podlaskiej. Obszar gminy charakteryzuje się dużym urozmaicheniem form rzeźby terenu. Dominuje tutaj falista morena denną z licznymi formami drobnopromiennymi o genezie wodnolodowcowej. Wyniesienie terenu waha się od 122,0 m n.p.m. w dolinie rzeki Sidry i Biebrzy do 203,0 m n.p.m. w Synkowcach. Region został ukształtowany pod wpływem zlodowacenia środkowopolskiego. Podłoże krystaliczne budują przeważnie gnejsy i kwarcyty występujące na głębokości ponad 500 m. Na całym obszarze nie występują utwory ery paleozoicznej. Na skałach prekambry zalegają utwory jury środkowej i jury górnej wykształcone w postaci wapni, mułowców, margli ilastych, iłowców i piasków. Brakuje utworów jury dolnej i kredy dolnej. Kredę środkową reprezentują piaski kwarcytowe i glaukonitowe, ilowce i mułowce, natomiast kredę górną – kreda piszcząca, margle, piaski glaukonitowe i piaskowce. Utwory kredowe są przykryte na całym obszarze przez utwory trzeciorzędowe. Utwory Trzeciorzędowe występują prawie na całym obszarze. Ich miąższość jest bardzo zróżnicowana (przeważnie kilkadziesiąt metrów).

3.2. Warunki klimatyczne

Gmina Nowy Dwór podobnie jak i cała Polska leży w strefie klimatu umiarkowanego przejściowego. Klimat regionu ma cechy klimatu kontynentalnego z pewnymi właściwościami klimatu subborealnego, co wyraża się długą zimą, krótkim przedwiośniem, stosunkowo krótkim okresem wegetacji i najniższą na niżu średnią roczną temperaturą. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 6,5 °C, średnia temperatura w styczniu spada do – 4,2 °C. Temperatury letnich miesięcy wynoszą 16-17,5 °C. Minimalna temperatura występuje w styczniu, najniższa notowana – 30,0 °C, maksymalne temperatury notuje się w lipcu, do 35,0 °C. Okres wegetacji trwa 192 dni, okres bez przymrozków – 72 dni. Roczna suma opadów zawiera się w granicach 550-700 mm, w roku występuje 144 dni z opadami. Wiatry wieją głównie z zachodu (latem) oraz wschodu (zimą).

3.3. Zasoby wodne

Obszar gminy Nowy Dwór leży w dorzeczu Biebrzy. Źródła rzeki Biebrzy znajdują się w rejonie Wzgórz Sokólskich, na południe od miejscowości Nowy Dwór. Po opuszczeniu wysoczyzny, płynąc na północ rzeka Biebrza wpływa w obszerną pradolinę, gdzie przyjmuje swój pierwszy prawy dopływ – rzekę Nurkę i stąd płynie w kierunku zachodnim. Od tego miejsca aż do ujścia do rzeki Narwi, w pobliżu Osowca, Biebrza płynie przez Kotlinę Biebrzańską. Długości rzek na terenie gminy są następujące: Biebrza - 22 km, Sidra - 15 km, Nurka – 4 km. Poza naturalnymi ciekami wodnymi w miejscowości Bobra Wielka zlokalizowane są stawy rybne o powierzchni użytkowej 15 ha i zdolności retencyjnej ok. 6 tys. m³. Biebrza stanowi główną oś hydrologiczną Biebrzańskiego Parku Narodowego. Jest to rzeka o typowo nizinnym charakterze z niskimi spadkami (średni spadek zwierciadła wody od źródła do ujścia wynosi 0,36 %), silnie meandrująca z licznymi zakolami i starorzeczami. Powierzchnia zlewni Biebrzy wynosi 7051,2 km². Dolina Biebrzy zasilana jest zarówno wodami powierzchniowymi, jak też wodami podziemnymi, naporowymi z dna Doliny oraz wypływającymi z rozciętych warstw wodonośnych wysoczyzn morenowych otaczających Dolinę. Wody podziemne służą głównie zaspokajaniu potrzeb komunalnych i przemysłowych.

Według podziału hydrogeologicznego Polski obszar gminy znajduje się w obrębie regionu suwalsko-podlaskiego. Charakteryzuje się on naprzemiennym występowaniem poziomów wodonośnych i serii poziomów słabo przepuszczalnych. Przypowierzchniowy

poziom wodonośny posiada zwierciadło swobodne, a głębiej leżące poziomy międzymorenowe zwierciadło napięte. Szacowana miąższość utworów wodonośnych w czwartorzędzie waha się od kilku do 30 metrów. Układ hydroizohips wskazuje na silnie drenujący charakter tej części doliny Biebrzy w stosunku do wszystkich poziomów wodonośnych.

3.4. Warunki glebowe

Na terenie gminy dominują gleby rdzawe i bielcowe wykształcone z piasków gliniastych, słabogliniastych i luźnych. Lokalnie występują gleby płowe i brunatne powstałe z piasków gliniastych, glin utworów pyłowych pochodzenia wodnego. Gleby organiczne występują głównie w dolinie Biebrzy. Dominującym typem siedlisk w dolinie są torfowiska zalewane i wynurzone reprezentujące typ zasilania hydrologicznego – soligeniczny naporowy.

Tabela 1 Klasyfikacja gleboznawcza obszaru gminy

Klasa bonitacyjna	Grunty orne i sady	Użytki zielone	Razem użytki rolne
I	-	-	-
II	-	-	-
III a	9,40	76,28	85,68
III b	407,50	-	407,50
IV a	1475,19	1301,81	2777,00
IV b	2126,00	-	2126,00
V	1859,11	803,29	2622,40
VI	942,71	400,76	1343,47
VIz	91,15	36,18	127,33

Z zestawienia tabeli 3 wynika, że gmina jako całość posiada stosunkowo słabe gleby, gdyż około 72 % powierzchni gruntów ornych, czyli zdecydowanie większość występuje w klasach bonitacyjnych IVb, V i VI. Dobre natomiast gleby, zaliczane do klas bonitacyjnych IIIa, IIIb, IVb zajmują jedynie obszar około 23 % powierzchni gruntów ornych gminy. Najlepsze gleby stwierdzono w obrębie wsi Bobra Wielka, najgorsze w obrębie miejscowości Nowy Dwór i Rogacze.

3.5. Zasoby surowcowe

Główne zasoby surowcowe na tym obszarze stanowią piaski i piaski z domieszką żwiru. Aktualnie eksploatowane są utwory morenowe w okolicach Nowosiółek (piasek z domieszką żwiru i piasek zagliniony), Sopoćkowie (piasek drobny) i Ponarlicy (piasek drobny). Obecnie prowadzi się eksploatację tych surowców na potrzeby lokalne budownictwa i drogownictwa.

3.6. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Ssaki kopytne reprezentowane są głównie przez sarnę i dziką. Stosunkowo często widywany jest lis, dużo rzadziej jenot, kuna domowa, tchórz. Okoliczne pola i łąki zamieszkuje zając szarak. Populacja zająca nie jest w ostatnich latach zbyt liczna, jednak spotkania z nim nie należą do rzadkości. Pozostałe ssaki na badanym obszarze to m.in.: jeź wschodni, kret, nornica ruda, nornik zwyczajny, mysz domowa, mysz polna, szczur wędrowny. Omitofauna występująca na omawianym terenie jest zróżnicowana gatunkowo i ilościowo, przy czym konsekwencją takiego stanu rzeczy jest głównie działalność człowieka. Do gatunków ptaków występujących na terenie gminy należy: bocian biały, łabędź niemy, myszołów zwyczajny, myszołów włochaty, kuropatwa, żuraw, czajka, rycyk, grzywacz, synogarlica turecka, dzięcioł duży, skowronek polny, dzierlatka, dymówka, oknówka, świergotek polny, świergotek łąkowy, pliszka siwa, słowik szary, rudzik, kopciuszek, kos, kwiczoł, piecuszek,

zaganiaacz, sikora bogatka, sikora modra, dzierzba gąsiorek, sroka, kruk, kawka, wrona siwa, szpak, jemiołuszka, wróbel, zięba, dzwoniec, szczygieł, gil, trznadel.

Lasy prywatne na terenie gminy Nowy Dwór zajmują powierzchnię 1046 ha. Lasy państwowe (593 ha) prowadzą gospodarkę w oparciu o plany urządzenia lasów gospodarstwa leśnego, zaś lasy prywatne w oparciu o uproszczone plany urządzenia lasów poszczególnych obszarów wsi. Drzewostan jest zróżnicowany. Lasy pełnią głównie funkcję gospodarczą, produkcja wysokiej klasy surowca drzewnego oraz funkcję wodno i glebo ochronną. Są walorem krajobrazowym gminy i ostoją dzikiego ptactwa i zwierząt. Lasy prywatne występują w znacznym rozdrobnieniu na obszarze całej gminy. Lasy państwowe w zwartych kompleksach w pobliżu miejscowości: Bobra Wielka, Synkowce, Chilmony i Nowosiółki.

Gmina leży bezpośrednio w otulinie cennego obiektu przyrodniczego, jakim jest unikatowy na skalę europejską Biebrzański Park Narodowy, grunty parku położone są na obszarze 171 ha. Stanowi on jedyny w tej części kontynentu naturalny obszar bagienny. Tak duży i unikatowy naturalny kompleks torfowisk położony nad malowniczo meandrującą rzeką posiada nadzwyczajne walory krajobrazowe.

4. TURYSTYKA I DZIEDZICTWO KULTUROWE

Podstawą gospodarowania w przeszłości i obecnie na terenie gminy było rolnictwo, hodowla i związana z tym eksploatacja lasów. Podobny typ gospodarowania ludności wiejskiej i małych miasteczek, pokrywających swoje potrzeby wyrobami własnej produkcji, zbliżone środki techniczne, stosunki społeczne i warunki przyrodnicze sprzyjały tworzeniu w przeszłości takiego samego inwentarza kultury materialnej w całym regionie pogranicza mazowiecko-podlaskiego. Budownictwo ludowe, najczęściej drewniane jest pochodną sytuacji gospodarczej wsi. Nie najlepsze ziemie, przeważnie małe gospodarstwa, brak rozwiniętego rzemiosła i przemysłu nie mogły stać się podstawą do tworzenia dużych, bogatych gospodarstw wiejskich. Najstarsze obiekty wiejskiego budownictwa drewnianego mają trochę więcej niż sto lat, czyli bardzo mało, ale bardzo często są to jedyne zabytki na terenie gminy. Według materiałów służby konserwatorskiej na terenie gminy Nowy Dwór znajduje się kilka zabytkowych zespołów i obiektów architektury.

Najcenniejszymi zabytkami wpisanymi do rejestru zabytków województwa podlaskiego są:

- kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela z 1547 r w Nowym Dworze
- cmentarz przykościelny Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Św. Jana Chrzciciela, założony w XVI w. w Nowym Dworze.

Kościół parafialny p.w. Św. Jana Chrzciciela wzniesiony został 1547 r. W kolejnych stuleciach był on wielokrotnie rozbudowywany i przebudowywany. Swój ostateczny wyraz architektoniczny oparty o formy historyzujące – neorenesansowe i neogotyckie, świątynia otrzymała w 1877 r. Kościół wraz z cmentarzem posiadają wartości historyczne, architektoniczne i krajobrazowe.

Teren, na którym położona jest Gmina Nowy Dwór stanowi atrakcyjny obszar pod względem turystycznym. Walory tego obszaru wynikają z budowy geologicznej terenu, związanej z dwoma zlodowaceniami a warunkującej interesujący krajobraz wysoczyzny poprzecinanej rzekami. Największymi atutami gminy są: czyste środowisko przyrodnicze, korzystne uwarunkowania do rozwoju rolnictwa tradycyjnego, przebieg drogi wojewódzkiej nr 670. Atrakcyjność turystyczną terenu podkreślają liczne zabytki pozostawiające do dziś ślady charakterystycznych epok.

Mimo powyższych walorów nie obserwuje się bardzo dużego wpływu turystyki na gospodarkę gminy. Na terenie gminy nie jest rozwinięta działalność agroturystyczna. Taka forma zarabkowania byłaby istotnym dodatkiem do dotychczasowej działalności gospodarstw

i dawałaby szanse zmniejszenia bezrobocia. Stworzona zostałaby również możliwość promocji regionu i wzrost napływu turystów w przyszłych latach, co pociągnęłoby pobudzenie popytu i ożywienie gospodarcze.

Na terenie gminy Nowy Dwór znajduje się staw o powierzchni 15 ha, który w celu podniesienia atrakcyjności turystycznej i wypoczynkowej gminy ma zostać zaadoptowany na gminne centrum rekreacyjno – turystyczne.

5. ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Zagospodarowanie przestrzenne Gminy Nowy Dwór opiera się na miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Miejscowość Nowy Dwór charakteryzuje się układem koncentrycznym. Urząd Gminy w Nowym Dworze mieści się w centrum miejscowości, ważniejsze obiekty użyteczności publicznej jak Publiczna Biblioteka, Gimnazjum Publiczne, Bank Spółdzielczy oraz placówki handlowo-usługowe znajdują się wokół Rynku, (Plac Rynkowy). W Nowym Dworze nie ma zabudowy wielorodzinnej, znajduje się ona kilka kilometrów od Nowego Dworu we wsi Bobra Wielka. Tereny zielone znajdują się w rynku. Obrzeża wsi mają charakter już rolniczy, jako iż duża część mieszkańców wsi utrzymuje się z rolnictwa. Na terenie wsi część gospodarstw ma zabudowę o bardzo wąskich siedliskach, szczególnie te pochodzące z okresów dawnych. Poszczególne wsie w gminie mają różne powierzchnie działek zagrodowych, które waha się od 0,3 ha do 0,1 ha. Zbyt mała zabudowa może ograniczać i utrudniać prowadzenie gospodarstwa rolnego.

5.1. Uwarunkowania ochrony środowiska

Podstawowym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie gminy są procesy spalania paliw stałych (węgiel, koks, drewno) z indywidualnych palenisk w budynkach jednorodzinnych i w zabudowie zagrodowej. Zanieczyszczenie od środków transportu ma charakter ograniczony do okolic dróg o znacznym natężeniu ruchu. Dwutlenek siarki emitowany jest przede wszystkim przez kotłownie lokalne, przy spalaniu zanieczyszczonego węgla. Tlenki azotu pochodzą ze spalania węgla, koksu, gazu i benzyny (transport samochodowy). Pyły emitowane są do atmosfery wraz ze spalinami pochodzącymi ze spalania paliw stałych. Również zanieczyszczeniem powietrza jest fluor pochodzący ze spalania węgla oraz ołowiu, z transportu samochodowego. Średnie stężenie zanieczyszczeń emitowanych do powietrza w okresie zimowym jest kilka razy wyższe niż w okresie letnim. Istotnym źródłem emisji zanieczyszczeń do powietrza są tradycyjne kotłownie, bądź trzony kuchenne oraz piece fizyczne w prywatnych budynkach mieszkalnych. Gmina Nowy Dwór należy do obszaru o małym zanieczyszczeniu powietrza atmosferycznego. Gmina należy do strefy A wg klasyfikacji stref pod kątem ochrony zdrowia oraz z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych celu ochrony roślin. Zanieczyszczenie powietrza od środków transportu ma charakter ograniczony do okolic dróg o znacznym natężeniu ruchu. Jest to związane zasadniczo z tym, że źródło emisji zanieczyszczeń znajduje się na wysokości do metra od powierzchni ziemi, a także z unosem pyłu drogowego spowodowanym ruchem pojazdów. Uciążliwości związane z obniżeniem jakości powietrza atmosferycznego wokół szlaków komunikacyjnych mają inny charakter na terenie osłoniętym, a inny na otwartych przestrzeniach. W gminie Nowy Dwór zaopatrzenie w ciepło na potrzeby grzewcze i ciepłą wodę jest realizowane wyłącznie w sposób indywidualny przez mieszkańców gminy. Występuje pojedyncza zabudowa wielorodzinna zaopatrywania w ciepło z kotłowni olejowej. Gospodarstwa domowe wykorzystują piece węglowe i trzony kuchenne. W obiektach użyteczności publicznej i zabudowie wielorodzinnej znaczny udział mają kotłownie olejowe.

5.2. Układ komunikacyjny

Układ sieci drogowej w gminie stanowi wystarczająco dogodny system komunikacyjny dla mieszkańców gminy. Z analizy układu dróg publicznych wynika, że zapewniona jest obsługa drogowo – komunikacyjna dla wszystkich jednostek osadniczych. Przez teren gminy przebiega jedna droga o statucie wyższym niż drogi powiatowe i gminne. Jest to droga wojewódzka Nr 670 Osowiec – Dąbrowa Białostocka – Nowy Dwór – gr. państwa (w km 58+800 | 70+720) o długości 11,92 km. Zarządcą drogi jest Podlaski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Białymstoku. Droga ta stanowi zasadniczy i jedyny tej rangi szlak komunikacyjny w gminie, jest dogodnym połączeniem między drogami wojewódzkimi i krajowymi. Będzie to w przyszłości droga prowadząca do planowanego przejścia granicznego we wsi Chworościany. Stan techniczny drogi jest niezadowalający, co zmniejsza bezpieczeństwo uczestników ruchu oraz nie wpływa pozytywnie na rozwój regionu.

Drogi powiatowe zlokalizowane na terenie gminy zarządzane są przez Starostwo Powiatowe w Sokółce. Stanowią one połączenie miejscowości z ośrodkiem gminnym – Nowy Dwór i powiatowym – Sokółka. Ich stan techniczny i parametry są bardzo różne, remontów i budowy wymagają zwłaszcza nawierzchnie jezdni, mosty i przepusty. Całkowita długość dróg powiatowych w gminie wynosi 54,5 km, w tym 75 % posiada nawierzchnię utwardzoną.

Drogi gminne służą do połączeń między poszczególnymi wsiami z rozłogami łąk i terenami niezabudowanymi. Przeważnie posiadają one nawierzchnię nieutwardzoną z nieuporządkowanym odwodnieniem. Większość dróg gminnych, z uwagi na wieloletnie użytkowanie, wymagają renowacji, modernizacji i remontów. Drogi te pozostają w bezpośrednim zarządzie Wójta Nowego Dworu. Całkowita długość tych dróg wynosi 42,28 km, w tym 2,5 km o nawierzchni utwardzonej.

Czwartą grupę dróg stanowią drogi dojazdowe do domów i gospodarstw o długości 70 km w całości nieutwardzone, zaś drogi do pól o długości około 700 km. Sieć kolejowa na terenie gminy nie występuje.

Obsługa publicznego transportu lokalnego w gminie świadczona jest głównie przez przedsiębiorstwo państwowe PKS Białystok oddział Sokółka na trasach:

- Nowy Dwór – Bobra Wielka – Sieruciowce – Ponarlica – Holaki – Chilmony Kol. – Chilmony wieś – Dubaśno – Bieniowce: 25 km,
- Nowy Dwór – Kol. Dubaśno – Bieniowce: 6 km,
- Nowy Dwór – Plebanowce – Kudrawka: 6 km.

W ostatnich latach notuje się wyraźny spadek liczby przewozów pasażerów. Dowóz dzieci do szkół zapewniają jeden autobus oraz samochody: „Lublin”, „Iveko” i „Żuk”. Zostały one nabyte na początku obecnego dziesięciolecia, jednak koniecznym wydaje się zakup kolejnego autobusu, by polepszyć warunki dowozu dzieci.

5.3. Zaopatrzenie w energię ciepłą

Jakość powietrza w dorzeczu Biebrzy, w świetle obowiązujących norm dopuszczalnych stężeń substancji zanieczyszczających w powietrzu, określa się jako dobry. Stan taki i korzystne tendencje są wynikiem zarówno zmian klimatycznych, jak też proekologicznych działań organizacyjnych, technologicznych, administracyjnych oraz zmniejszania się w ostatnich latach liczby zakładów emitujących zanieczyszczenia do atmosfery. Do działań takich zaliczyć należy zmiany dokonywane w technologii produkcji, likwidacji starych kotłowni węglowych, a w ich miejsce podłączenie obiektów do miejskich sieci ciepłowniczych lub budowę nowych kotłowni opalanych olejem opałowym.

Na terenie gminy Nowy Dwór zaopatrzenie w ciepło na potrzeby grzewcze i ciepłej wody jest realizowane wyłącznie w sposób indywidualny przez mieszkańców. Niemal nie występuje zabudowa wielorodzinna. Niewielkie zapotrzebowanie ciepła obiektów publicznych, rozproszenie zabudowy i małe jednostkowe zapotrzebowanie ciepła wynikające z charakteru zabudowy nie sprzyjają tworzeniu scentralizowanej gospodarki cieplnej. Nieliczne modernizacje dotyczą źródeł ciepła – wymiany kotłów węglowych na olejowe lub na drewno. Brak sieci gazowej uniemożliwia korzystanie z tego medium. Załedwie 1 % ogrzewania w gminie zasilana jest olejem opalowym. Pozostałe 99 % kotłowni korzysta z węgla.

5.4. Gospodarka odpadami stałymi

W skład odpadów komunalnych, powstających na terenie gminy, wchodzi przede wszystkim odpady z gospodarstw domowych, obiektów użyteczności publicznej i obsługi ludności oraz odpady z pielęgnacji terenów zielonych. Odpady przemysłowe ze względu na rolniczy charakter terenu gminy, powstają w niewielkiej ilości, są to przede wszystkim odpady z przetwórstwa żywności i drewna. Znaczną grupę stanowią odpady z energetycznego spalania paliw (żużle, popioły) oraz odpady z urządzeń do oczyszczania ścieków. Zalegalizowane gminne wysypisko komunalnych odpadów stałych zlokalizowane jest w Nowym Dworze. Właścicielem składowiska jest Urząd Gminy w Nowym Dworze. Użytkowane jest one od 1991 roku i obliczeniowy czas jego korzystania z niego wynosi 20 lat.

Od 2004 roku gmina Nowy Dwór objęta jest programem ochrony środowiska przed odpadami komunalnymi na terenie miast i gmin Związku Komunalnego Biebrza. Zgodnie z decyzją Nr 1/2004 z dnia 23.07.2004r., usługi w zakresie usuwania odpadów komunalnych stałych świadczyć będzie „BIOM” Sp. z o.o. w Dąbrowie Białostockiej. „BIOM” Sp. z o.o. jest obowiązana wystawić dowody korzystania z jej usług w zakresie wywozu odpadów z uwzględnieniem ilości odpadów wywiezionych z nieruchomości i terminowości wywozu, ilości i daty przekazania odpadów do utylizacji lub składowania. Częstotliwość, zasady i sposób usuwania odpadów komunalnych odpowiadają standardom sanitarnym wykonywania tych usług i wymaganiom ochrony środowiska. Do wywozu używane są samochody szczelne, czyste oraz znakowane w sposób umożliwiający identyfikację świadczonych usług. Selektywnie zebrane odpady z terenu gminy kierowane są do Zakładu Recyklingu w Dolistowie Starym, woj. podlaskie. System usuwania zmieszanych odpadów komunalnych i selektywnie gromadzonych odpadów surowcowych na terenie miast i gmin Związku Komunalnego Biebrza ma charakter odbioru bezpośredniego opartego na systemie pojemników 1100 i 110 litrowych oraz na systemie worków foliowych.

5.5. Sieć wodociągowa

Długość sieci wodociągowej rozdzielczej na dzień 31 grudnia 2007 roku wynosi 99,94 km. Długość przyłączy do sieci wodociągowej wynosi 24,98 km, ilość przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania 665 szt., ilość mieszkań w tych budynkach 724 sztuk. W roku 2007 pobrano 98,0 dam³ wody, z czego dostarczono 63,2 dam³, w tym 57,1 dam³ gospodarstwom zbiorowym i indywidualnym gospodarstwom rolnym. Pozostała część pobranej wody stanowiła woda zużyta na cele technologiczne – 16,7 dam³ oraz straty wody – 18,1 dam³. W skład Sieci wodociągowej gminy Nowy Dwór wchodzi cztery hydrofornie: Rogacze, Nowy Dwór, Choruzowce, Dubaśno. Z hydroforni Nowy Dwór woda jest dostarczana mieszkańcom Nowego Dworu, Kol. Grzebienie, Synkowce, Kol. Kudrawka, wieś Kudrawka, Plebanowce, Kol. Bieniowce, wieś Bieniowce, Butrymowce, Chworościany. Hydrofornia w Choruzowcach zabezpiecza dostawy wody w miejscowościach Choruzowce i Ponarlica. Hydrofornia Dubaśno zabezpiecza dostawy wody w miejscowościach: Bobra Wielka, Dubaśno, Chilmony wieś, Chilmony Kolonia, Sieruciowce, Koniuszki. Hydrofornia Rogacze zabezpiecza dostawy wody w miejscowościach Rogacze i Jaginty. Na ogólną liczbę 19 sołectw, sieć wodociągową posiadają wszystkie sołectwa.

5.6. Sieć kanalizacyjna i oczyszczalnia ścieków

Długość czynnej sieci sanitarnej w gminie wynosi 11,0 km, z czego 8,0 km na terenie Nowego Dworu oraz 3,0 km na terenie miejscowości Bobra Wielka. Długość podłączeń do budynków wynosi 2,9 km, ilość podłączeń do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania 147. W roku 2007 odprowadzono 21,0 dm³ ścieków. Gmina posiada jedną zlewnię w Nowym Dworze.

Miejscowość gminna nie jest w pełni skanalizowana. Pełne skanalizowanie wymaga dalszych inwestycji. Większość mieszkańców wsi odprowadza ścieki do bezodpływowych zbiorników lokalnych. Liczba takich zbiorników wynosi w gminie 173 sztuki. Istnieje potrzeba budowy kolejnych urządzeń lokalnych, ponieważ średnio tylko około jednej trzeciej gospodarstw posiada zbiorniki bezodpływowe, poza tym często trafiają one na pola lub do rowów melioracyjnych.

Gmina posiada nowowytbudowaną (2003 rok) oczyszczalnię ścieków w Nowym Dworze o przepustowości 150 m³/ dobę. W roku 2003 wybudowano także kanalizację w Nowym Dworze. W roku 2003 przyjęto do eksploatacji budynek oczyszczalni wraz z urządzeniami oraz linię kanalizacyjną, cztery przepompownie ścieków, trzy przepompownie lokalne oraz przyłącza grawitacyjne i ciśnieniowe. Odbiornikiem ścieków oczyszczonych jest rzeka Biebrza, zaliczana do I klasy czystości wód. Na eksploatację powyższych urządzeń oraz oczyszczanie i odprowadzanie ścieków do rzeki Biebrza Urząd Gminy w Nowym Dworze uzyskał pozwolenie wodnoprawne wydane przez Starostwo Powiatowe w Sokółce nr OŚ.6223/4-1/04. Pozwolenie jest ważne do dnia 01.03.2014 roku. Przepustowość oczyszczalni ścieków zabezpiecza aktualne oraz przyszły popyt na ścieki. Istniejąca infrastruktura oczyszczalni otwiera możliwości podłączania kolejnych gospodarstw oraz skupu ścieków dowożonych. Budowa sieci kanalizacyjnej jest wskazana w zabudowie zwartej, w szczególności dotyczy to dokończenia skanalizowania miejscowości gminnej Nowy Dwór. Budowa sieci kanalizacyjnej do innych miejscowości w gminie powinna być poprzedzona analizą ekonomiczną przedsięwzięcia. Możliwe, iż rozwiązaniem ekonomicznie korzystniejszym w długim okresie analizy (30 lat) jest odprowadzanie ścieków do urządzeń lokalnych i dowożenie ścieków do oczyszczalni w Nowym Dworze. Rozwiązaniem alternatywnym zwłaszcza dla gospodarstw w zabudowie kolonijnej jest budowa oczyszczalni przyzagrodowych. Aktualnie w gminie nie ma oczyszczalni przydomowych. Wskazany jest rozwój tego typu budownictwa.

5.7. Zasób mienia komunalnego

W skład mienia komunalnego gminy Nowy Dwór wchodzi:

- Budynek biurowy Urzędu Gminy,
- Budynek biurowy Zakładu Komunalnego,
- Kluby i świetlice w terenie,
- Budynki szkolne i gospodarcze po byłych szkołach,
- Budynki mieszkalne – 4 sztuki,
- Budynki, budowle i wiaty po byłym SKR,
- Budynki magazynowe po byłym GS,
- Budynki hydroforni wraz z wodociągami,
- Drogi gminne o długości 42,28 km,
- Drogi dojazdowe do pól o długości 700 km.

6. GOSPODARKA

6.1. Główni pracodawcy

Gmina Nowy Dwór jest gminą typowo rolniczą. Wynika to z przeznaczenia gruntów oraz z podstawowych działalności, jakimi się zajmują mieszkańcy gminy. Dla większości mieszkańców gminy rolnictwo jest głównym źródłem utrzymania. Z pośród 1329 osób pracujących w gminie, zdecydowana większość to pracownicy pracujący na własny rachunek 45,96% oraz pomagający członkowie rodzin 38,53%, głównie w gospodarstwach rolnych. Pracownicy najemni stanowią jedynie 14,90% ogółu pracujących. Jest to najmniejszy udział procentowy dla gmin wiejskich z powiatu sokólskiego, po wyłączeniu gmin miejsko-wiejskich. Dokonując analizy gospodarstw domowych w gminie Nowy Dwór, stwierdzić należy na podstawie danych ze Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2002 roku, iż na 896 gospodarstw domowych dla 527, co stanowi 58,81% ogółu praca jest głównym źródłem utrzymania, zaś dla 346 (38,61% ogółu) emerytury i renty stanowią główny dochód. Liczebność gospodarstw domowych w ujęciu procentowym przedstawia się następująco: 5 osób i więcej stanowią 29,35%, 3 i 4 osoby 26,1% oraz 1 i 2 osobowych 44,53%, i to dla nich renty i emerytury są głównym źródłem utrzymania. W gminie występuje niewielka liczba zakładów, dlatego część mieszkańców najemnych dojeżdża do pracy do Dąbrowy Białostockiej, do Sokółki lub Kuźnicy Białostockiej. Tylko dla 5 gospodarstw domowych źródłem utrzymania się jest praca najemna poza rolnictwem, ukazuje to niski poziom przedsiębiorczości.

Do głównych pracodawców publicznych jak i prywatnych gminy Nowy Dwór należy zaliczyć:

- Urząd Gminy w Nowym Dworze,
- Zespół Szkół w Nowym Dworze,
- Szkoła Podstawowa w Sieruciowcach,
- Nowodworski Ośrodek Kultury,
- Bank Spółdzielczy w Sokółce o/Nowy Dwór.

6.2. Struktura branż na terenie gminy

W roku 2007 działalność gospodarczą w gminie Nowy Dwór prowadziło 41 podmioty, z czego 6 to podmioty publiczne, zaś 35 to prywatne. Na terenie gminy Nowy Dwór nie działa żadna spółka (handlowa lub cywilna), czym wyróżnia się negatywnie z dwiema innymi gminami: Przytuły i Koblin Borzymy, na Podlasiu. Świadczy to o niskiej skali prowadzonych działalności pozarolniczych. Działają tylko 2 spółdzielnie oraz 5 organizacji w formie fundacji lub stowarzyszenia. W ciągu ostatnich trzech lat nastąpił wzrost liczby podmiotów gospodarczych o 11,95%. Poziom przedsiębiorczości mierzony liczbą podmiotów jest bardzo niski. stabilny, z lekką tendencją wzrostową. Najwięcej podmiotów działało w sekcji handlu i napraw, 18,45% wszystkich podmiotów. Występują sklepy spożywcze, które są zlokalizowane w następujących miejscowościach:

- Nowy Dwór
- Chilmony
- Chorążowce
- Sieruciowce .

W pozostałych miejscowościach odbywa się handel obwoźny.

6.3. Rolnictwo

Rolnictwo w gminie Nowy Dwór jest podstawowym źródłem utrzymania. Sporadycznie jest tu prowadzona działalność gospodarcza, co zostało przedstawione w poprzednim rozdziale. Rolnicy specjalizują się w produkcji mleka, produkcji zboża i pozostałych specjalizacji - głównie trzody chlewnej oraz agroturystyki. Odbiór mleka odbywa

się poprzez sieć zlewni zlokalizowanych w Butrymowcach, Chorużowcach, Dubaźnie, Jagintach, Nowym Dworze i Sieruciowcach, a następnie dowożonych do mleczarni "Somlek" w Sokółce. Jednocześnie 26 gospodarstw rolnych, co stanowi 6,5 % ogółu prowadzi działalność pozarolniczą, w tym wymieniona już choćby działalność handlowa. Jest ona dla większości dodatkowym źródłem utrzymania, a tylko dla 5 podstawowym (tabela 17).

Tabela 2 Gospodarstwa rolne prowadzące działalność pozarolniczą

WYSZCZEGÓLNIENIE	W liczbach bezwzględnych
O G Ó Ł E M	45
prowadzące działalność w obrębie:	
Jednej sekcji działalności pozarolniczej	45
w tym z zakresu:	
działalności produkcyjnej	15
handlu	12
budownictwa	-
transportu	#

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002, GUS

Tabela 3. Gospodarstwa rolne według prowadzenia działalności gospodarczej oraz siedziby gospodarstwa

WYSZCZEGÓLNIENIE	Liczba gospodarstw	Powierzchnia w hektarach	
		ogólna	w tym użytków rolnych
O G Ó Ł E M	694	11012	9780
Prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	603	10058	8937
Prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	5	15	12
Prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	40	688	606
Nieprowadzące działalności rolniczej i pozarolniczej	46	252	224

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002, GUS

Na dochody uzyskiwane z produkcji płodów rolnych wpływ ma także rodzaj upraw. Niestety słabe gleby ograniczają uzyskiwanie wysokich dochodów z produkcji bardziej opłacalnych zbóż. Dlatego w strukturze zasiewów dominuje żyto, które zajmuje łącznie 2058 hektarów, stanowiąc w strukturze zasiewów 47,4%, pszenica zaś zasiewana jest na obszarze 394 hektarów (9,1%) (dane tabela 19). Opłacalność przy uprawie pszenicy jest znacznie wyższa, niż żyta. Struktura wielkości gospodarstw rolnych (tabela 20), w których pracują rolnicy jest nienajlepsza, 46,72% ogółu wszystkich osób pracuje w gospodarstwach zajmujących powierzchnię 15 i więcej ha, osób pracujących w gospodarstwach o powierzchni mniejszej niż 10 ha jest aż 20,66% ogółu, czyli 230 osób. Wyposażenie gospodarstw rolnych w maszyny i urządzenia jest na niskim poziomie (stan na 2002 rok, czas Spisu Rolnego), należy sądzić jednak, iż od tego czasu uległo ono poprawie, było widoczne ożywienie w 2004 i obecnym, gdy rolnicy zaczęli uzyskiwać dofinansowania z funduszy unijnych, w tym tzw. dopłaty bezpośrednie. Trzoda chlewna jest liczbą zwierząt gospodarskich najbardziej liczną w

gminie Nowy Dwór z ilością 7 367, a następną pozycję zajmuje bydło z liczbą 3 574 sztuk, z czego połowa to krowy mleczne (tabela 22). Konie dla gospodarzy o niskim stopniu mechanizacji stanowią główną siłę pociągową i jest ich 176. Pozostałe zwierzęta takie jak: owce, kozy, króliki, drób odgrywają marginalne znaczenie dla wysokości uzyskiwanych dochodów. (Źródło: Powszechny Spis Rolny 2002, GUS)

7. SFERA SPOŁECZNA

7.1. Demografia

Teren gminy Nowy Dwór zamieszkuje 2 967 osób, liczba kobiet wynosi 1 503, zaś mężczyzn 1 464. Przyrost naturalny jest ujemny i utrzymuje się średnio na poziomie około minus 29 osób rocznie. Począwszy od roku 2001 rejestruje się spadek napływu ludności oraz również niewielki spadek odpływu ludności z terenu gminy, co skutkuje ujemnym saldem migracji. Jest to zjawisko charakterystyczne również dla gmin sąsiednich. Liczba mieszkańców sukcesywnie się zmniejsza, głównie na skutek migracji do innych gmin oraz za granicę, w ciągu lat 2003 – 2007 spadła z 3 117 do 2 967, co stanowi 4,81%. Na przestrzeni kilku ostatnich lat struktura ludności wg płci zmieniła się na korzyść kobiet. Problem zmniejszającej się liczby mieszkańców dotyka cały powiat sokólski oraz województwo podlaskie.

Tabela 4. Stan ludności ogółem gminy Nowy Dwór i gmin sąsiednich

Gmina	2003	2004	2005	2006	2007
Dąbrowa Białostocka	13744	13669	13615	13063	12996
Dąbrowa Białostocka - miasto	6627	6617	6619	6299	6274
Dąbrowa Białostocka - obszar wiejski	7117	7052	6996	6764	6722
Kuźnica	4756	4725	4692	4450	4382
Nowy Dwór	3 117	3 078	3 026	3 009	2 967
Sidra	4201	4158	4157	4115	4038

Źródło: www.stat.gov.pl, Urząd Gminy

Tabela 5 Stan ludności gminy Nowy Dwór i gmin sąsiednich mężczyźni

Gmina	2003	2004	2005	2006	2007
Dąbrowa Białostocka	6902	6870	6828	6484	6443
Dąbrowa Białostocka - miasto	3234	3223	3229	3076	3053
Dąbrowa Białostocka - obszar wiejski	3668	3647	3599	3408	3390
Kuźnica	2440	2425	2401	2239	2201
Nowy Dwór	1619	1598	1590	1516	1509
Sidra	2148	2111	2111	2054	2019

Źródło: www.stat.gov.pl, Urząd Gminy

Tabela 6. Procentowy udział mężczyzn w ludności ogółem gminy Nowy Dwór i gmin sąsiednich

Gmina	2003	2004	2005	2006	2007
Dąbrowa Białostocka	50,22%	50,26%	50,15%	49,64%	49,58%
Dąbrowa Białostocka - miasto	48,80%	48,71%	48,78%	48,83%	48,66%
Dąbrowa Białostocka - obszar wiejski	51,54%	51,72%	51,44%	50,38%	50,43%

Kuźnica	51,30%	51,32%	51,17%	50,31%	50,23%
Nowy Dwór	50,63%	50,67%	50,69%	49,45%	49,82%
Sidra	51,13%	50,77%	50,78%	49,91%	50,00%

Źródło: www.stat.gov.pl, Urząd Gminy

Tabela 7. Przyrost naturalny ogółem w liczbach bezwzględnych

Gmina	2003	2004	2005	2006	2007
Dąbrowa Białostocka	-15	-21	-30	-13	-25
Dąbrowa Białostocka - miasto	14	3	-3	7	-4
Dąbrowa Białostocka - obszar wiejski	-29	-24	-27	-20	-21
Kuźnica	-26	-31	-20	-21	-16
Nowy Dwór	-21	-30	-12	-18	-21
Sidra	-34	-22	-16	-30	-29

Źródło: www.stat.gov.pl, Urząd Gminy

Tabela 8. Napływ ludności do gminy Nowy Dwór i gmin sąsiednich

Gmina	2003	2004	2005	2006	2007
Dąbrowa Białostocka	210	157	119	151	116
Dąbrowa Białostocka - miasto	118	94	66	88	65
Dąbrowa Białostocka - obszar wiejski	92	63	53	63	51
Kuźnica	63	35	35	35	40
Nowy Dwór	41	12	45	30	25
Sidra	47	38	33	54	29

Źródło: www.stat.gov.pl, Urząd Gminy

Tabela 9. Odływ ludności z gminy Nowy Dwór i gmin sąsiednich

Gmina	2003	2004	2005	2006	2007
Dąbrowa Białostocka	285	225	208	229	180
Dąbrowa Białostocka - miasto	107	94	88	116	101
Dąbrowa Białostocka - obszar wiejski	178	131	120	113	79
Kuźnica	85	53	56	64	85
Nowy Dwór	47	48	55	53	41
Sidra	96	75	57	67	68

Źródło: www.stat.gov.pl, Urząd Gminy

Tabela 10. Saldo migracji gminy Nowy Dwór i gmin sąsiednich

Gmina	2003	2004	2005	2006	2007
Dąbrowa Białostocka	-75	-68	-89	-78	-64
Dąbrowa Białostocka - miasto	11	0	-22	-28	-36
Dąbrowa Białostocka - obszar wiejski	-86	-68	-67	-50	-28
Kuźnica	-22	-18	-21	-29	-45
Nowy Dwór	-6	-36	-10	-23	-16
Sidra	-49	-37	-24	-13	-39

Źródło: www.stat.gov.pl, Urząd Gminy

Wiek i płeć populacji zamieszkującej gminę Nowy Dwór w rozbiciu na poszczególne przedziały wiekowe przedstawia tabela 32. Obserwuje się następujące zjawiska:

- liczna grupa osób w przedziałach wieku 5-24 lata,
- mała liczba kobiet przypadających na 100 mężczyzn w przedziale 15-45 lat, duża część mężczyzn w tej grupie wiekowej nie znajduje żony z terenu tej gminy,
- znaczna przewaga kobiet w wieku powyżej 60 lat, co w przypadku zamieszkiwania samodzielnego i niskich dochodów może wymagać opieki społecznej lub trudności z utrzymaniem mieszkań i ich remontów.

Tabela 11. Ludność według wieku i płci

WIEK	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety	Kobiety na 100 mężczyzn
	w liczbach bezwzględnych			w odsetkach			
O G Ó Ł E M	3098	1543	1555	100,0	100,0	100,0	101
0-4 lata	138	67	71	4,5	4,3	4,6	106
5-9	201	92	109	6,5	6,0	7,0	118
10-14	216	111	105	7,0	7,2	6,8	95
15-19	241	137	104	7,8	8,9	6,7	76
20-24	218	131	87	7,0	8,5	5,6	66
25-29	169	98	71	5,5	6,4	4,6	72
30-34	167	99	68	5,4	6,4	4,4	69
35-39	169	90	79	5,5	5,8	5,1	88
40-44	214	124	90	6,9	8,0	5,8	73
45-49	172	95	77	5,6	6,2	5,0	81
50-54	160	80	80	5,2	5,2	5,1	100
55-59	147	75	72	4,7	4,9	4,6	96
60-64	177	81	96	5,7	5,2	6,2	119
65-69	184	69	115	5,9	4,5	7,4	167
70-74	210	70	140	6,8	4,5	9,0	200
75-79	167	72	95	5,4	4,7	6,1	132
80-84	62	22	40	2,0	1,4	2,6	182
85 lat i więcej	86	30	56	2,8	1,9	3,6	187

Źródło: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

7.2. Poziom wykształcenia

Większość mieszkańców gminy posiada wykształcenie zaledwie podstawowe (ponad 50%) Dodatkowo prawie 13% nie posiada w ogóle wykształcenia szkolnego lub nie ukończyło szkoły podstawowej. Średnie wykształcenie posiada niespełna 16% mieszkańców gminy, a wyższe nieco ponad 2%. Są to wyniki bardzo niskie. Kobiety są lepiej wykształcone na poziomie średnim i policealnym. Istnieje niewielka przewaga mężczyzn z wykształceniem na poziomie wyższym. Charakterystykę szczegółową prezentuje tabela 33.

w Tabela 12. Ludność wieku 13 lat i więcej wg poziomu wykształcenia, grup wieku i płci

GRUPY WIEKU PŁEĆ	Ogółem ^a	Poziom wykształcenia							
		wyższe	poli- cealne	średnie			zasad- nicze zawo- dowe	podsta- wowe ukoń- czone	podsta- wowe nieukoń- czone i bez wy- kształcenia szkolnego
				razem	ogólno- kształcące	zawo- dowe			
O G Ó Ł E M^b	2639	59	40	414	114	300	442	1339	337
udział	100,00%	2,24%	1,52%	15,69%	4,32%	11,37%	16,75%	50,74%	12,77%

19 lat i mniej	337	-	-	32	20	12	28	243	33
20-29	387	19	13	153	40	113	116	80	4
30-39	336	18	7	89	20	69	112	103	5
40-49	386	10	14	89	18	71	112	157	4
50-59	307	10	3	33	7	26	46	206	8
60-64	177	#	#	6	#	#	15	131	20
65 lat i więcej	709	#	#	12	8	4	13	419	263
Mężczyźni	1320	30	10	202	42	160	292	670	113
udział w ogółem	50,02%	1,14%	0,38%	7,65%	1,59%	6,06%	11,06%	25,39%	4,28%
Kobiety	1319	29	30	212	72	140	150	669	224
udział w ogółem	49,98%	1,10%	1,14%	8,03%	2,73%	5,31%	5,68%	25,35%	8,49%
a W dalszym podziale nie uwzględniono osób o nieustalonym poziomie wykształcenia. b W dalszym podziale według wieku nie uwzględniono osób w wieku nieustalonym, # - dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.									

Źródło: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

7.3. Warunki i jakość życia mieszkańców

7.3.1. Struktura rodzinna

Na ponad 800 gospodarstw domowych w gminie, 543 stanowią gospodarstwa jednorodzinne, 258 dwurodzinne (tabela 34). Z 628 małżeństw, 419 posiada dzieci. Duży procent wszystkich rodzin stanowią samotni rodzice wychowujący dzieci, ze znaczną przewagą samotnych matek. Problemy z pozyskiwaniem środków na życie może dotyczyć szczególnie tę grupę rodzin. Dodatkowo osoby samotnie zamieszkujące mogą mieć trudności z utrzymaniem swych domów, remontami, czy kosztem ogrzewania, zaś w podeszłym wieku będą wymagały pomocy w codziennym życiu. Będzie wymagało to utworzenia Domu Pomocy Społecznej na bazie zamkniętej szkoły w Butrymowcach.

Tabela 13. Charakterystyka sytuacji rodzin w gospodarstwach domowych

WYSZCZEGÓLNIENIE	Ogółem	Małżeństwa			Partnerzy			Samotne matki z dziećmi	Samotni ojcowie z dziećmi
		razem	bez dzieci	z dziećmi	razem	bez dzieci	z dziećmi		
O G Ó Ł E M	813	628	209	419	10	#	#	152	23
w tym w gospodarstwach domowych:									
jednorodzinnych	543	409	119	290	#	#	#	109	#
dwurodzinnych	258	210	87	123	#	#	-	40	#
trzy i więcej rodzinnych	12	9	3	6	-	-	-	3	-
# - dane nie mogą być opublikowane ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.									

Źródło: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

7.3.2. Sytuacja mieszkaniowa

W okresie ostatnich dziesięcioleci zaznacza się spadek ilości wybudowanych mieszkań. Przeważają mieszkania w budynkach z lat powojennych do roku 1978, z 3 lub 4 izbami. Gminę cechuje jednak znaczny udział budynków z lat przedwojennych. Wraz ze zmniejszaniem się wieku budynków wzrasta liczba izb w mieszkaniach. Średnio na każde mieszkanie w gminie przypada 3,8 izby (tabela 35).

Tabela 14. Mieszkania zamieszkane według liczby izb i okresu budowy budynku

WYSZCZEGÓLNIENIE	Mieszkania					Izby	Przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu
	ogółem ^a	o liczbie izb					
		1-2	3	4	5 i więcej		
OGÓŁEM	881	65	292	386	137	3347	3,80
w tym mieszkania zamieszkane stale	853	61	276	380	135	3257	3,82
mieszkania w budynkach wybudowanych w latach:							
przed 1918	29	11	16	1	1	78	2,69
1918-1944	104	29	61	14	-	296	2,85
1945-1970	337	23	163	127	24	1175	3,49
1971-1978	189	1	35	122	31	774	4,10
1979-1988	147	-	10	84	53	697	4,74
1989-2002	71	-	7	36	28	317	4,46
w tym w latach 2001-2002	2	-	1	-	1	9	4,50
będących w budowie	-	-	-	-	-	-	-
nie ustalono	4	1	-	2	-	10	3,33
W tym mieszkania stanowiące własność osób fizycznych	842	57	273	377	134	3221	3,83
a W dalszym podziale nie uwzględniono mieszkań o nieustalonej liczbie izb.							

Źródło: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2002.

Większość mieszkań w gminie posiada podłączenie wodociągowe (625 na 881), w tym 586 z sieci. Ustęp spłukiwany posiada 387 mieszkań, głównie z odprowadzeniem do urządzenia lokalnego (334) a także do sieci (53). Pełne wyposażenie mieszkań jest uzależnione od wieku budynków, mieszkania o krótszym okresie użytkowania są zazwyczaj lepiej wyposażone. W roku 2004 wypłacono 584 dodatki mieszkaniowe o wartości 56811,44 zł z tego ponad połowa właścicielom prywatnym. Sytuacja mieszkaniowa w gminie nie zmienia się od lat. Przeważa budownictwo prywatne. Gmina nie posiada środków na budownictwo komunalne. Aktualnie w skład mienia komunalnego wchodzi tylko 4 mieszkania.

7.3.3. Biblioteki

Na terenie gminy funkcjonuje jedna placówka biblioteczna zatrudniająca 2 osoby (tabela 36). Od kilku lat stopniowo rośnie księgozbiór placówki. Liczba czytelników oraz wypożyczeń utrzymuje się na przestrzeni kilku lat na zbliżonym poziomie. Średnia liczba mieszkańców na 1 bibliotekę w województwie podlaskim wynosi 3503, w powiecie sokólskim - 2246. Sytuuje to gminę w skali województwa i powiatu na średnim poziomie. Godnym zaznaczenia jest fakt, iż gmina posiada najwyższy w powiecie oraz jeden z najwyższych w województwie wskaźników wypożyczeń na czytelnika (Nowy Dwór – 36,1 powiat sokólski - 25,9, województwo podlaskie – 19,4). Przy bibliotece funkcjonuje sala komputerowa wyposażona w trzy funkcjonalne jednostki posiadające podłączenie do Internetu.

Tabela 15. Placówki biblioteczne w gminie Nowy Dwór

Nazwa cechy / Jednostka miary	Jedn.	2004	2005	2006	2007
Placówki biblioteczne biblioteki i filie	Obiekty	1	1	1	1
Pracownicy bibliotek ogółem	Osoba	2	2	2	2
Księgozbiór	Wolumin	10915	11 288	11 416	11 521
Czytelnicy w ciągu roku	Osoba	363	376	335	320
Wypożyczenia księgozbioru	Wolumin	11670	12 023	10 092	9 188

Źródło: www.stat.gov.pl, Urząd Gminy

7.3.4. Oświata

Aktualnie na terenie gminy Nowy Dwór funkcjonuje Zespół Szkół w Nowym Dworze w skład, którego wchodzi: szkoła podstawowa i gimnazjum oraz Szkoła Podstawowa w Sieruciowcach. Szkoły podporządkowane są samorządowi gminnemu. Ilość szkół w zupełności zabezpiecza potrzeby edukacyjne dzieci. Do Szkoły Podstawowej w Nowym Dworze uczęszczało 144 uczniów (łącznie z oddziałem przedszkolnym-16), do gimnazjum 111 uczniów oraz do Szkoły Podstawowej w Sieruciowcach 85 (w tym 14 w kl. „0”) uczniów. Do Szkoły Podstawowej w Nowym Dworze dowożeniem objętych jest 70 uczniów. Do Gimnazjum w Nowym Dworze dowożeniem objętych jest 85 uczniów. Do Szkoły Podstawowej w Sieruciowcach dowożonych jest 55 uczniów (łącznie z oddziałem przedszkolnym). Dowóz dzieci do szkół zapewniają dwa autokary, samochody: „Lublin”, „Iveco”.

7.3.5. Kultura

Każdego roku w czerwcu - lipcu obchodzone są dni Nowego Dworu. Imprezy tego typu mają charakter uroczystości połączonych z występami ludowych zespołów muzycznych oraz zespołów pop. Mieszkańcy gminy są zadowoleni z takiej formy obchodów uroczystości. Z innych imprez o charakterze kulturalnym należy wymienić uroczystości religijne, jak odpust organizowany na św. Jana. W gminie działa Nowodworski Ośrodek Kultury jako jednostka Urzędu Gminy. Organizuje cyklicznie imprezy kulturalne, spotkania, zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży. We wsiach: Butrymowce, Dubaśno, Koniuszki, Plebanowce i Synkowce istnieją świetlice wiejskie. W ramach aktualnych możliwości należy rozwijać i wyposażać istniejące świetlice i kluby wiejskie oraz tworzyć nowe. We wsiach Chilmony i Kol. Chilmony działają dwa zespoły folklorystyczne. Nowodworski Ośrodek Kultury planuje w przyszłości szereg imprez, w tym najistotniejszą – przegląd zespołów ludowo-folklorystycznych pod nazwą „Granice”. Impreza będzie miała charakter międzynarodowy. Ważnym elementem kulturowym są zajęcia sportowe organizowane przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Nowym Dworze oraz stadionie gminnym. W gminie jest amatorska drużyna piłki nożnej, która uczestniczy w lokalnych rozgrywkach. Co roku rozgrywane są turnieje piłki nożnej o puchar Wójta Gminy Nowy Dwór oraz Przewodniczącego Rady Gminy. Rozwój działalności kulturalnej oraz sportowej jest utrudniony ze względu na niewielkie środki finansowe gminy. W związku z tym szansą dla gminy może być nawiązanie współpracy z miejscowościami partnerskimi, zarówno w kraju jak i za granicą. Położenie gminy sprzyja takim kontaktom z miejscowościami z Białorusi. Jest możliwość sięgnięcia po środki finansowe pochodzące ze źródeł krajowych, ale także ze źródeł unijnych.

Możliwe jest również powołanie fundacji bądź stowarzyszenia, którego celem powinno być poszukiwanie źródeł finansowania działalności kulturalno-sportowo-edukacyjnej w powiązaniu z promocją gminy pod względem turystycznym i inwestycyjnym.

W skład takiej jednostki organizacyjnej mogliby wejść poza władzami gminy, aktualni lub byli mieszkańcy gminy, którzy pracują obecnie poza stronami rodzinnymi. Część z tych osób z pewnością odniosło sukces życiowy i byłoby w stanie pomóc organizacyjnie lub finansowo promocji ich rodzinnych stron.

7.3.6. Pozostałe istotne elementy wpływające na poziom życia

Na terenie gminy działa Gminny Ośrodek Zdrowia, który sprawuje opiekę zdrowotną nad wszystkimi mieszkańcami gminy. Wsparcie dla grup zagrożonych społecznie stanowi działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej. W gminie działa dodatkowo Stacja opieki Caritas. Poza tym na terenie gminy funkcjonuje:

- Urząd Pocztowy,
- Ochotnicza Straż Pożarna,
- Strażnica Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej.

Pozostałe elementy życia społecznego ważne z punktu widzenia komfortu życia i bezpieczeństwa mieszkańców gminy, jak: szpital, urząd pracy, urząd skarbowy, sądy i prokuratura, biuro paszportów znajdują się w mieście powiatowym, w Sokółce. Przy czym najbliższy szpital znajduje się w Dąbrowie Białostockiej. Najbliższy Urząd Celny mieści się w Kuźnicy Białostockiej.

7.4. Rynek pracy

Gmina Nowy Dwór ma najniższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w porównaniu do całego województwa podlaskiego oraz powiatu sokólskiego, wynosi on 21,26% wobec odpowiednio 23,21% i 23,27%. Liczba osób w wieku produkcyjnym wynosi w gminie 1580, co stanowi 52,16% ogółu ludności i ten wskaźnik jest mniejszy od wskaźnika wojewódzkiego oraz powiatowego. Gmina Nowy Dwór posiada również wyższy w porównaniu do województwa i powiatu udział ludności w wieku poprodukcyjnym. Skutkuje to najwyższym w powiecie oraz jednym z najwyższych w województwie wskaźnikiem ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym, równym 91,7 (średnia w powiecie 73,6, średnia dla gmin wiejskich w powiecie ok. 83,7). Świadczy to o starzeniu się społeczności i odpływie młodych ludzi do większych ośrodków administracyjnych.

Tabela 16. Ludność według wieku i ekonomicznych grup aktywności (stan 31.12.2007r.)

Wyszczególnienie	Ludność w wieku			Udział ludności w wieku		
	Przed-produkcyjnym	Produkcyjnym	Poprodukcyjnym	Przed-produkcyjnym	Produkcyjnym	Poprodukcyjnym
Województwo podlaskie	279 669	727 312	198 136	23,21%	60,35%	16,44%
Miasta	160 635	455 986	94 138	22,60%	64,15%	13,24%
Wieś	119 034	271 326	103 998	24,08%	54,88%	21,04%
Powiat sokólski	17250	42688	14181	23,27%	57,59%	19,13%
Gmina Nowy Dwór	644	1580	805	21,26%	52,16%	26,58%

Współczynnik aktywności zawodowej w gminie Nowy Dwór wynosi 60,8 % i jest wyższy od przeciętnej wielkości dla powiatu (59,1%) oraz województwa (56,1%). Skutkuje to średnią w skali województwa wielkością stopy bezrobocia rejestrowanego (11,3%). Trudna do określenia jest skala zjawiska bezrobocia ukrytego. Stopa bezrobocia jest nieznacznie wyższa w przypadku kobiet. Bezrobocie dotyka w największym stopniu osoby z wykształceniem średnim i zawodowym (tabela 42). Ponad połowa bezrobotnych stanowią osoby pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy. Sytuacja na rynku pracy wymaga istotnych zorganizowanych i kompleksowych działań ze strony gminy oraz Powiatowego Urzędu Pracy z Sokółki. Szansą stworzenia ok. 20 miejsc pracy mogłaby być budowa przejścia granicznego w Chworościanach, o co zabiegają władze gminy.

III. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA GMINY NOWY DWÓR

1. OŚWIATA I WYCHOWANIE

Szkoły są jednostkami publicznymi, ich cele i zadania określone są w ustawie o systemie oświaty. Zapewniają możliwość bezpłatnej nauki wszystkim uczniom zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Organizują bezpłatne zajęcia pozalekcyjne. Sprawują opiekę nad uczniami oraz współdziałają z rodzicami. Realizują optymalne warunki rozwoju ucznia z zachowaniem zasad bezpieczeństwa oraz promocji i ochrony zdrowia. Ponadto umożliwiają uczniom podtrzymywanie tożsamości narodowej, językowej i religijnej.

W gminie Nowy Dwór istnieją w chwili obecnej 2 placówki oświatowe:

- Szkoła Podstawowa w Sieruciowcach,
- Zespół Szkół w Nowym Dworze w skład, której wchodzi: Szkoła Podstawowa w Nowym Dworze i Gimnazjum w Nowym Dworze.

W roku szkolnym 2006/2007 do szkół podstawowych na terenie gminy uczęszcza 229 uczniów, w tym 30 w klasach zerowych. W Gimnazjum Nowym Dworze uczy się 111 uczniów.

Szkoła Podstawowa w Sieruciowcach kształci 85 uczniów, w tym w oddziale Przedszkolnym –tzw. klasa „0” – 14 osób. Szkoła posiada bibliotekę, salę gimnastyczną, salę komputerową z dostępem do Internetu oraz boisko szkolne. W szkole prowadzona jest nauka języka angielskiego. Szkoła prowadzi dożywianie dzieci w postaci wydawania zup dowożonych z restauracji w Dąbrowie Bł. Część uczniów, tj. 64 jest objętych programem „Pomoc poństwa w zakresie dożywiania”.

W skład Zespołu Szkół w Nowym Dworze wchodzi: Szkoła Podstawowa w Nowym Dworze oraz Gimnazjum w Nowym Dworze. Przy Zespole prowadzony jest oddział Przedszkolny, który jest jego integralną częścią. Uczęszcza do niego 16 dzieci. Zespół posiada bibliotekę, która jest pracownią szkolną służącą realizacji potrzeb uczniów szkoły. Placówka posiada salę gimnastyczną, 2 sale komputerowe (z dostępem do Internetu) oraz boisko szkolne. W szkole jest prowadzona nauka języka angielskiego i języka rosyjskiego. Zatrudniony jest pedagog szkolny. Dla uczniów Zespołu, którzy muszą dłużej przebywać w szkole w związku z dojazdem jest zorganizowana świetlica, która zapewnia opiekę wychowawczą w godzinach określonych potrzebami uczniów. Gmina prowadzi zorganizowany system dowozu dzieci do szkoły. Ze względu na bezpieczeństwo i skrócenie

czasu oczekiwania dojeżdżających dzieci z klas: „0” - III – są odwożone bezpośrednio po zajęciach szkolnych. Uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum korzystają ze wspólnej stołówki. Część uczniów jest objęta programem „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (34 uczniów ze szkoły podstawowej i 46 z gimnazjum).

2. OCHRONA ZDROWIA

Zdrowie, według definicji Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), oznacza dobre samopoczucie fizyczne, psychiczne i społeczne, pozwalające na prowadzenie przez człowieka produktywnego, sensownego i twórczego życia w sferze tak społecznej, jak i ekonomicznej. Przyjęta zasada równości, sprawiedliwości i partycypacji w zdrowiu stanowi istotną przesłankę w realizowaniu podstawowego prawa do zdrowia i korzystania z usług służby zdrowia.

Polityka społeczna mając na względzie stan zdrowia jednostki bierze pod uwagę czynniki ekonomiczne i społeczne. Jej zadaniem jest m.in. wyrównywanie dostępu do służby zdrowia oraz tworzenie warunków dla zdrowia społeczeństwa. Natomiast badając kwestie zdrowia polityka społeczna rozróżnia jej trzy dziedziny:

- profilaktykę — zapobieganie chorobom w społeczeństwie poprzez kształtowanie odpowiedniego rozwoju człowieka oraz warunków jego życia wpływających na jego zdrowie,
- lecznictwa — nastawienie na człowieka chorego, na rozpoznanie i leczenie,
- rehabilitację — przywracanie do zdrowia, sprawności i przydatności społecznej ludzi dotkniętych kalectwem lub upośledzonych fizycznie, psychicznie, społecznie.

Zadania służby zdrowia w gminie realizuje Gminny Ośrodek Zdrowia w Nowym Dworze, w którym przyjmuje lekarz rodzinny, stomatolog i pielęgniarka. Większość ludności gminy korzysta ze specjalistycznych przychodni lekarskich i szpitala w Dąbrowie Bł.

Mieszkańcy Gminy Nowy Dwór mają stworzone możliwości pomocy medycznej, pielęgnacyjnej i rehabilitacyjnej w stacji Opieki „Caritas” w Nowym Dworze. Celem Stacji jest medyczna i pielęgnacyjna opieka nad ludźmi chorymi i starszymi w kooperacji z lekarzem. Całościowa opieka paliatywna nad pacjentami w terminalnym okresie choroby, opieka nad rodzinami zwłaszcza wielodzietnymi, poradnictwo w sprawach medycznych, higienicznych i w sprawach odżywiania. Pośrednictwo w nawiązywaniu kontaktów medycznych, socjalnych z parafią, sąsiadami i urzędami. Pomoc duchowa oraz religijna osobom chorym, wypożyczanie sprzętu technicznego i środków medycznych dla celów opieki, leczenia i rehabilitacji.

4. KULTURA I SZTUKA

Na terenie Gminy Nowy Dwór działa Nowodworski Ośrodek Kultury pełniący rolę domu kultury, w skład której wchodzi biblioteka publiczna. Od kilku lat stopniowo rośnie księgozbiór placówki. Przy bibliotece funkcjonuje sala komputerowa wyposażona w trzy funkcjonalne jednostki posiadające połączenie do Internetu. Z bibliotek mogą bezpłatnie korzystać wszyscy mieszkańcy gminy. Nowodworski Ośrodek Kultury jako jednostka Urzędu Gminy organizuje cyklicznie imprezy kulturalne, spotkania, zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży. We wsiach: Butrymowce, Dubaśno, Koniuszki, Plebanowce i Synkowce istnieją świetlice wiejskie. W ramach aktualnych możliwości należy rozwijać i wyposażać istniejące świetlice i kluby wiejskie oraz tworzyć nowe. We wsiach Chilmony i Kol. Chilmony działają dwa zespoły folklorystyczne. Każdego roku w czerwcu - lipcu obchodzone są dni Nowego

Dworu. Imprezy tego typu mają charakter uroczystości połączonych z występami ludowych zespołów muzycznych oraz zespołów pop. Mieszkańcy gminy są zadowoleni z takiej formy obchodów uroczystości. Z innych imprez o charakterze kulturalnym należy wymienić uroczystości religijne, jak odpust organizowany na św. Jana. Ważnym elementem kulturowym są zajęcia sportowe organizowane przy Szkole Podstawowej i Gimnazjum w Nowym Dworze oraz stadionie gminnym. W gminie jest amatorska drużyna piłki nożnej, która uczestniczy w lokalnych rozgrywkach. Co roku rozgrywane są turnieje piłki nożnej i piłki siatkowej o puchar Wójta Gminy Nowy Dwór oraz Przewodniczącego Rady Gminy. Rozwój działalności kulturalnej oraz sportowej jest utrudniony ze względu na niewielkie środki finansowe gminy. W związku z tym szansą dla gminy może być nawiązanie współpracy z miejscowościami partnerskimi, zarówno w kraju jak i za granicą. Położenie gminy sprzyja takim kontaktom z miejscowościami z Białorusi. Jest możliwość sięgnięcia po środki finansowe pochodzące ze źródeł krajowych, ale także ze źródeł unijnych. Możliwe jest również powołanie fundacji bądź stowarzyszenia, którego celem powinno być poszukiwanie źródeł finansowania działalności kulturalno-sportowo-edukacyjnej w powiązaniu z promocją gminy pod względem turystycznym i inwestycyjnym. W skład takiej jednostki organizacyjnej mogliby wejść poza władzami gminy, aktualni lub byli mieszkańcy gminy, którzy pracują obecnie poza stronami rodzinnymi. Część z tych osób z pewnością odniosła sukces życiowy i byłiby w stanie pomóc organizacyjnie lub finansowo promocji ich rodzinnych stron.

5. POMOC SPOŁECZNA

Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej, jako zadania własne gminy i zadania zlecone. Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Celem pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych jednostki i rodziny oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Powinna w miarę możliwości doprowadzić do usamodzielnienia się osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.

Do zadań własnych gminy z zakresu pomocy społecznej o charakterze obowiązkowym należy:

- ◆ Opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka;
- ◆ Sporządzanie bilansu potrzeb gminy w zakresie pomocy społecznej;
- ◆ Udzielanie schronienia, zapewnienia posiłku oraz niezbędnego ubrania osobom tego pozbawionym;
- ◆ Przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych;
- ◆ Przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych;
- ◆ Przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków powstałych w wyniku zdarzenia losowego;
- ◆ Przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych na pokrycie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym oraz innym osobom niemającym dochodu i możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia;
- ◆ Przyznawanie zasiłków celowych w formie biletu kredytowego;

- ◆ Opłacanie składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe za osobę, która zrezygnuje z zatrudnienia w związku z koniecznością sprawowania bezpośredniej, osobistej opieki nad długotrwale lub ciężko chorym członkiem rodziny oraz wspólnie zamieszkującymi matką, ojcem lub rodzeństwem;
- ◆ Praca socjalna;
- ◆ Organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych w miejscu zamieszkania, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- ◆ Prowadzenie i zapewnienie miejsc w placówkach opiekuńczo- wychowawczych wsparcia dziennego lub mieszkaniach chronionych;
- ◆ Tworzenie gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną;
- ◆ Dożywanie dzieci;
- ◆ Sprawienie pogrzebu, w tym osobom bezdomnym;
- ◆ Kierowanie do domu pomocy społecznej i ponoszenie odpłatności za pobyt mieszkańca gminy w tym domu;
- ◆ Sporządzanie sprawozdawczości oraz przekazywanie jej właściwemu wojewodzie, również w wersji elektronicznej, z zastosowaniem systemu informatycznego;
- ◆ Utworzenie i utrzymywanie ośrodka pomocy społecznej, w tym zapewnienie środków na wynagrodzenia pracowników.

Do zadań własnych gminy z zakresu pomocy społecznej należy:

- ◆ Przyznawanie i wypłacanie zasiłków specjalnych celowych;
- ◆ Przyznawanie i wypłacanie pomocy na ekonomiczne usamodzielnienie w formie zasiłków, pożyczek oraz pomocy w naturze;
- ◆ Prowadzenie i zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej i ośrodkach wsparcia o zasięgu gminnym oraz kierowanie do nich osób wymagających opieki;
- ◆ Podejmowanie innych zadań z zakresu pomocy społecznej wynikających z rozeznaczonych potrzeb gminy, w tym tworzenie i realizacja programów osłonowych.

Do zadań zleconych z zakresu administracji rządowej realizowanych przez gminę należy:

- ◆ Przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- ◆ Opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu w Narodowym Funduszu Zdrowia (ustalanie uprawnień, rejestrowanie, opłacanie należnych składek, weryfikacja uprawnień, wyrejestrowywanie osób w ZUS),
- ◆ Organizowanie i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- ◆ Przyznawanie i wypłacanie zasiłku celowego na pokrycie wydatków związanych z klęską żywiołową lub ekologiczną,
- ◆ Prowadzenie i rozwój infrastruktury środowiskowych domów samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- ◆ Realizacja zadań wynikających z rządowych programów pomocy społecznej, mających na celu ochronę poziomu życia osób, rodzin i grup społecznych oraz rozwój specjalistycznego wsparcia.

5.1. PRZESŁANKI PRYZNANIA POMOCY

Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, którzy spełniają określone ustawą kryterium dochodowe (ubóstwo) przy jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednego z powodów: sieroctwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, długotrwałej lub ciężkiej choroby, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych, braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo- wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy; trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego; alkoholizmu lub narkomanii; zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej; klęski żywiołowej lub ekologicznej, lub innych okoliczności uzasadniających udzielenie pomocy.

W 2007r. objęto pomocą społeczną 102 rodzin (w tym 513 osób w rodzinach) nie uwzględniając rodzin, które otrzymały pomoc w związku z suszą.

Głównym powodem przyznania pomocy w 2007 roku było:

➤ ubóstwo	75 rodzin (362 osób w rodzinach),
➤ bezrobocie	56 rodzin (264 osób w rodzinach),
➤ niepełnosprawność	28 rodzin (140 osób w rodzinach),
➤ długotrwała lub ciężka choroba	24 rodziny (194 osób w rodzinach),
➤ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	36 rodzin (223 osób w rodzinach),
➤ wielodzietność	28 rodzin (189 osób w rodzinach),
➤ rodziny niepełne	12 rodzin (53 osoby w rodzinach),

W większości przypadków pomoc udzielana była z powodu występowania jednocześnie kilku przesłanek. Główne problemy osób i rodzin zwracających się o pomoc to w przeważającej większości bezrobocie. Brak możliwości zatrudnienia jest obecnie największym problemem na terenie Gminy Nowy Dwór. Ze wsparcia w/w Ośrodka korzystają osoby, których często jedynym źródłem utrzymania są wyłącznie prace dorywcze. Wiele z tych osób od dłuższego czasu poszukuje pracy, większość zarejestrowana jest w Urzędzie Pracy w Dąbrowie Bł., bez prawa do zasiłku. Osobom i rodzinom z powodu bezrobocia udzielana jest pomoc finansowa głównie w formie zasiłku okresowego bądź celowego. Osoby te również objęte są szeroko rozumianą pracą socjalną. Kolejnym bardzo poważnym problemem podopiecznych w/w Ośrodka są długotrwałe lub ciężkie choroby i niepełnosprawność. Z powodu takich dysfunkcji Ośrodek wspiera potrzebujących także w postaci zasiłków okresowych i celowych. Występowanie niepełnosprawności uprawnia wiele osób do korzystania z zasiłków stałych. Są to osoby z orzeczoną umiarkowaną lub znaczną stopniem niepełnosprawności i nie posiadają uprawnień do świadczeń rentowno-emerytalnych. Znaczna ilość osób niepełnosprawnych korzystała z renty socjalnej. Od 01.10.2003 r. wypłatę rent socjalnych przejął ZUS. Dużym wsparciem, przede wszystkim rodzinom wielodzietnym i niepełnym, choć nie tylko, okazuje się pomoc w formie sfinansowania kosztu zakupu posiłków dla dzieci i młodzieży, uczniów szkół podstawowych, gimnazjum i ponadgimnazjalnych. Jest to pomoc, która bezpośrednio trafia do dziecka.

Ponadto ośrodek udziela poradnictwa socjalnego, kieruje osoby na ustalenie stopnia niepełnosprawności, załatwia sprawy zlecone przez sąd, policję i inne instytucje.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Dworze w swojej pracy współpracuje z różnymi instytucjami i organizacjami – między innymi – KRUS, ZUS, Powiatowym Urzędem Pracy, Sądem Rejonowym, Zawodowymi Kuratorami Sądowymi, Komornikami, Policją, Szkołami Podstawowymi, Gimnazjum, szkołami ponadgimnazjalnymi, PCPR,

„Caritas”, Związek Emerytów, Rencistów i Osób Niepełnosprawnych w Sokółce, Polskim Komitetem Pomocy Społecznej w Sokółce i Białymstoku itp.

6. POLITYKA PRORODZINNA

Polityka państwa jak i władz samorządowych wobec rodziny podejmuje działania uwzględniające potrzeby rodzin. Oprócz wspomnianej wyżej wspieranie rodzin świadczeniami z pomocy społecznej – rodziny znajdujące się w trudnej sytuacji mogą otrzymać: świadczenia rodzinne, zaliczkę alimentacyjną, stypendium socjalne, dodatki mieszkaniowe.

6.1. ŚWIADCZENIA RODZINNE

Od 01 maja 2004r. weszła w życie ustawa o świadczeniach rodzinnych. Urząd Gminy jako organ właściwy od 01 maja 2004r. przyznaje i wypłaca zasiłek rodzinny oraz dodatki do zasiłku rodzinnego, a także zasiłek pielęgnacyjny i świadczenie pielęgnacyjne. Za okres: styczeń – grudzień 2007r. przyznano i wypłacono dla 248 osób (rodzin) świadczenia rodzinne:

- I. Liczba świadczeń: – 10 369 świadczeń na kwotę 848 715,- zł., w tym:
  - 1. Zasiłki rodzinne 6 021 świadczeń - na kwotę: 371 933,- zł
  - 2. Dodatki do zasiłków rodzinnych 3 579 świadczeń - na kwotę: 317 933,- zł, w tym:
    - urodzenia dziecka - 10 świadczeń – na kwotę: 10 000zł,
    - opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego –31 świadczeń na kwotę- 12 153 zł,
    - samotnego wychowania dziecka- 310 świadczeń– na kwotę: 53 660,- zł,
    - kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego - 207 świadczenia – na kwotę: 15 900,- zł,
    - rozpoczęcia roku szkolnego - 375 świadczeń – na kwotę:37 500,- zł,
    - podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania – na pokrycie wydatków związanych z dojazdem do miejscowości, w której znajduje się szkoła – 872 świadczeń – na kwotę: 43 600,- zł,
    - podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania – na pokrycie wydatków związanych z zamieszkaniami w miejscowości, w której jest szkoła - 320 świadczeń – na kwotę: 28 800,- zł,
- II. Świadczenia opiekuńcze 751 świadczeń – na kwotę: 140 802,-zł, w tym:
  - 1. Zasiłki pielęgnacyjne- 654 świadczeń - na kwotę: 100 062,- zł
  - 2. Świadczenia pielęgnacyjne 97 świadczeń - na kwotę: 40 740,- zł
- III. Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka – 18 świadczeń – na kwotę: 18 000zł

Razem świadczenia rodzinne: (246 osób – rodzin) 10 894 świadczeń na kwotę 792 139zł.

6.2. ZALICZKA ALIMENTACYJNA

Od 1 września 2007r. weszła w życie ustawa o postępowaniu wobec dłużników alimentacyjnych oraz zaliczce alimentacyjnej. W okresie: styczeń –grudzień 2007r. wypłacono 170 świadczeń dla 8 rodzin na kwotę 33 350zł. Nawiązano współpracę z Komornikami w Sokółce, Ełku, Augustowie, Białymstoku i Warszawie. Co kwartał dokonano weryfikacji zaliczek alimentacyjnych.

Realizując zadania wynikające z przepisów ustawy z dnia 21 czerwca 2001r. w sprawie dodatków mieszkaniowych oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2001r. w

sprawie dodatków mieszkaniowych – w 2006r. 39 rodzin otrzymało dodatki mieszkaniowe. Za okres: styczeń – grudzień 2006r. gmina wydatkowała na ten cel – 32 467zł.

6.3. STYPENDIUM SOCJALNE

Oświata w Rzeczypospolitej Polskiej stanowi wspólne dobro całego społeczeństwa; kieruje się zasadami zawartymi w całej Konstytucji Rzeczypospolitej, a także wskazaniemi zawartymi w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka. Nauczanie i wychowanie – respektując chrześcijański system wartości – za podstawę przyjmuje uniwersalne zasady etyki. Kształcenie i rozwijanie służy rozwijaniu u młodzieży poczucia odpowiedzialności, miłości ojczyzny oraz poszanowania dla polskiego dziedzictwa kulturowego, przy jednoczesnym otwarciu się na wartości kultur Europy i świata. Szkoła winna zapewnić każdemu uczniowi warunki niezbędne do jego rozwoju, przygotować go do wypełniania obowiązków rodzinnych i obywatelskich w oparciu o zasady solidarności, demokracji, tolerancji, sprawiedliwości i wolności.

W celu wyrównania szans kształcenia dzieci i młodzieży w 2007r. przyznano pomoc w formie stypendium dla 171 rodzin na kwotę 97 001zł (dotacje celowe 64 066zł + 32 935zł ze świadczeń własnych).

6.4.DODATKI MIESZKANIOWE

Poważnym problemem związanym ze zubożeniem społeczeństwa jest obserwowany coraz częściej niedostatek środków finansowych przeznaczanych na pokrycie kosztów utrzymania mieszkań. Próbą zaradzenia tejże sytuacji jest wprowadzenie dodatków mieszkaniowych przyznawanych osobom, które posiadają niskie dochody. W 2007 roku dla 39 rodzin przyznano dodatki mieszkaniowe. Wydano na ten cel 32 467zł.

7. GMINNA KOMISJA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest organem administracji samorządu terytorialnego powołaną na mocy ustawy.

Celem komisji jest prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, zapobieganie powstawaniu nowych problemów i zmniejszanie rozmiarów aktualnie występujących. Zadania, które realizuje Gminna Komisja są ustalone w corocznym programie.

Należą do nich głównie:

- zapewnienie pomocy terapeutycznej osobom uzależnionym,
- prowadzenie profilaktycznej działalności wśród dzieci i młodzieży.

8. INWENTARYZACJA INSTYTUCJONALNYCH ZASOBÓW SPOŁECZNYCH

Instytucjonalne zasoby społeczne w Gminie Nowy Dwór i pełnione przez nie zadania:

Instytucja/organizacja	Pełnione role i zadania

Straż Graniczna	- zapewnienie bezpieczeństwa - współpraca ze społeczeństwem - działania na rzecz młodzieży
Urząd Gminy	- określenie kierunków działalności w zakresie polityki społecznej - zabezpieczenie zbiorowych potrzeb ludności
Szkoły	- wychowanie, - edukacja - integracja ze społeczeństwem - profilaktyka, - zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży
Gminny Ośrodek Kultury	- organizacja czasu wolnego młodzieży i dorosłych - krzewienie kultury i tradycji, - organizacja imprez,
Caritas	- pomoc starszym i potrzebującym,
Harcerstwo	- integracja społeczności,
Kościół katolicki/prawosławny	- wsparcie duchowe - pomoc ubogim
Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej	- świadczenia i zasiłki - opieka nad ludźmi z problemami społecznymi,
Ośrodki Zdrowia	- opieka zdrowotna,
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	- profilaktyka, - promocja zdrowego stylu życia - realizacja programów dotyczących uzależnień,
Kółka różańcowe	- kontakty międzyludzkie, - wymiana doświadczeń,

Inwentaryzacja zasobów pozainstytucjonalnych

Instytucja/organizacja	Pełnione role i zadania
Koło Gospodyń Wiejskich	- podtrzymanie tradycji lokalnej,
rodzice uczniów szkół	- wspieranie działalności szkoły,

IV. ANALIZA SWOT

Bardzo użyteczną metodą przy określaniu priorytetów rozwojowych jest coraz powszechniej stosowana w pracach nad strategią analiza SWOT, oceniająca zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne czynniki wpływające na działania związane z programowaniem strategicznym strategii. Wyraz SWOT jest skrótem od pierwszych liter angielskich wyrazów: „STRENGTHS”, „WEAKNESSES”, „OPPORTUNITIES” i „THREATS”, które w języku

angielskim oznaczają „silne strony”, „słabe strony”, „szanse” i „zagrożenia”. Dwa pierwsze wyrazy oznaczają wewnętrzne uwarunkowania rozwojowe, a dwa następne zewnętrzne.

Wnikliwe opracowanie SWOT jest istotnym etapem procesu planowania strategicznego. Przy właściwym opracowaniu stanowi punkt wyjściowy dla określania celów strategicznych oraz projektów socjalnych. Dodać należy, że w analizie SWOT odniesiono się wyłącznie do kwestii społecznych.

Analiza SWOT została przygotowana w Ośrodku Pomocy Społecznej w Nowym Dworze. Przedstawione poniżej czynniki obejmują:

- siły – wewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na sytuację społeczną,
- słabości – wewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na sytuację społeczną,
- szanse – zewnętrzne uwarunkowania o pozytywnym wpływie na realizację celów,
- zagrożenia – zewnętrzne uwarunkowania o negatywnym wpływie na realizację celów.

Wynik tych prac obrazują prezentowane zestawienia według wybranych kwestii społecznych podzielone na III obszary tematyczne:

I. Osoby samotne, starsze, niepełnosprawne

Mocne strony	Słabe strony
- wsparcie organizacji pozarządowych, zapewnienie usług opiekuńczych (Caritas) - wsparcie ze strony rodziny - własne mieszkania - dostęp do informacji - bliskość Kościoła i Cerkwi – dostępność do wsparcia duchowego - edukacja społeczeństwa w zakresie akceptacji dla osób starszych i niepełnosprawnych - opieka nad chorymi w domu (Caritas) - działanie Gminy i Ośrodka Pomocy Społecznej	- brak specjalistów lekarzy - słabe połączenia telekomunikacyjne - niskie emerytury rolnicze - drogie leki, środki higieny - utrudniony dostęp do zabiegów rehabilitacyjnych - brak poczucia bezpieczeństwa osób mieszkających samotnie - brak wolontariatu - niewystarczające środki finansowe na świadczenia socjalne - starzenie się społeczeństwa
Szanse	Zagrożenia
- korzystna polityka państwa w stosunku do osób niepełnosprawnych - rola mediów - programy skierowane do instytucji - postęp w dziedzinie medycyny - utworzenie Klubu Seniora - zmiana mentalności ludzi w stosunku do drugiego człowieka - utworzenie Domu Pomocy Społecznej	- wzrost liczby osób w starszym wieku - migracja młodzieży do miast i za granicę - wzrost zapotrzebowania na usługi opiekuńcze i niemożliwość ich zrealizowania - niespójny system prawny w zakresie pomocy społecznej - wzrost liczby osób niepełnosprawnych - rozwój postaw roszczeniowych w społeczeństwie

- wzrost tolerancji oraz rozwój systemu pomocy dla osób niepełnosprawnych	

II. Rodziny, rodziny z dziećmi, młodzież

Mocne strony	Słabe strony
- baza lokalowa do wykorzystania w gminie - rozwijająca się sieć zajęć pozalekcyjnych - specyfika terenu (odległość od dużych miast) - dożywianie dzieci w każdej szkole - wykształcone kadry urzędnicze - niska przestępczość - refundacja posiłków - istnienie rodzin wielopokoleniowych - zapewniona realizacja potrzeb religijnych	- położenie z daleka od dużych miast i głównych szlaków komunikacyjnych - brak połączeń do innych miejscowości (dojazdy) - duża odległość od centrów edukacyjnych, kulturalnych szczególnie młodzieży wiejskiej - brak wystarczającej oferty na spędzanie wolnego czasu - niska świadomość społeczna - postawa roszczeniowa wobec instytucji (GOPS, Szkoła) - brak miejsc pracy (zakłady) - izolacja społeczna - ubóstwo - opieka zdrowotna - brak kreatywności społeczności
Szanse	Zagrożenia
- możliwość pozyskania środków na działania z zakresu edukacji i pomocy społecznej - agroturystyka – szansą na rozwój - rosnący poziom wykształcenia młodzieży i kadr zarządzających - kontakty społeczne (jeszcze są w stanie przetrwać w środowisku tradycyjnych wartości) - promocja środowiska naturalnego	- niż demograficzny - emigracja młodych ludzi - zacofanie, izolacja - pauperyzacja - negatywny wpływ mediów na dzieci i młodzież - wzrastająca bierność i niezaradność rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej - niesprzyjające warunki do zakładania rodziny

III Osoby wykluczone społecznie (bezdomni, bezrobotni, alkoholicy, osoby opuszczające zakłady karne, poprawczaki)

Mocne strony	Słabe strony
- programy profilaktyczne w szkołach - dostępność do informacji i kultury (kawiarenki internetowe, kółka zainteresowań) - możliwość wspomagania osób wykluczonych przez GOPS - działalność Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	- wysokie bezrobocie - brak inwestorów zewnętrznych - niski poziom wyspecjalizowanych pracowników - trudna sytuacja rodzin - uzależnienie od pomocy społecznej - brak chęci do zmian - ukrywanie problemów przez rodziny - niewystarczająca dostępność do terapii – odległość od punktów i fachowców - niewystarczające środki finansowe na

	pomoc osobom wykluczonym
Szanse	Zagrożenia
- lepsze przygotowanie kadry pomocy społecznej (kursy, szkolenia) - możliwość pozyskiwania funduszy zewnętrznych - moda na wolontariat - dostępność rynku pracy w Unii Europejskiej - otwarcie granicy na Wschód (Białoruś)	- starzenie się społeczeństwa - wzrastający poziom patologii społecznej - zwiększająca się liczba dzieci uzależnionych - skomplikowane przepisy (zawikłane i niejasne wymogi dotyczące pozyskania środków) - wzrastający poziom patologii społecznych - rozczarowanie polityką państwa - złe wzorce płynące z zewnątrz (np. reklamy promujące alkohol) - występowanie zjawiska przejmowania negatywnych wzorów i dziedziczenia biedy

V. STRATEGICZNA POZYCJA GMINY

Głównym narzędziem oceny uwarunkowań jest analiza A-B-C. Jest to metoda służąca do badania otoczenia organizacji oraz jej analizy. Ocena potencjału pozwala na określenie siły i słabości gminy w zakresie analizowanych sfer społecznych.

Analiza A-B-C oparta jest na prostym schemacie klasyfikacyjnym w którym czynniki wpływające dzielimy na :

L.p.	Opis czynnika	Istotność czynnika					Wektor tolerancji
		1	2	3	4	5	
1.	Dostęp do informacji						→
2.	Bliskość Kościoła i Cerkwi – dostępność do wsparcia duchowego						→
3.	Opieka nad chorymi w domu						↑
4.	Korzystna polityka państwa w stosunku do osób niepełnosprawnych						↑
5.	Baza lokalowa do wykorzystania w gminie						→
6.	Niska przestępczość						→
7.	Możliwość pozyskania środków na działania z zakresu edukacji i pomocy społecznej						↑
8.	Rosnący poziom wykształcenia młodzieży i kadr zarządzających						↑
9.	Infrastruktura wodociągowa						↑
10.	Właściwie funkcjonujący system edukacyjny						→

1. atuty rozwojowe
2. bariery rozwojowe
3. ciekawe czynniki warte przebadania

Tabela 1 : Atuty rozwojowe

L.p.	Opis czynnika	Istotność czynnika					Wektor tolerancji
		1	2	3	4	5	
1.	Baza lokalowa niedostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych						↓
2.	Niski poziom aktywności społecznej						→
3.	Starzenie się społeczeństwa						↑
4.	Słabo rozwinięta sieć usług zdrowotnych						↑
5.	Samotność						↑
6.	Zjawisko długotrwałego bezrobocia						↑
7.	Ubóstwo						↑
8.	Izolacja (ograniczenie kontaktów międzyludzkich)						↑
9.	Patologie						→
10.	Brak zainteresowania rodziców przyszłością własnych dzieci						→
11.	Brak organizacji pozarządowych mogących się zaangażować w rozwiązywanie problemów społecznych						↑
12.	Niska samoocena						→
13.	Brak połączeń komunikacyjnych						↑
14.	Niż demograficzny						↑
15.	Brak inwestorów						↑
16.	Brak działalności pozarolniczej na terenach wiejskich, rozdrobnienie gospodarstw						→

Tabela 2 : Bariery rozwojowe

Tabela 3 : Ciekawe czynniki wartę przebadania

VI. WIZJA PRZYSZŁOŚCI

Wizja jest określeniem takiego stanu gminy, jaki chcieliby osiągnąć mieszkańcy. W Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowy Dwór wizję sformułowano w następujący sposób:

Gmina Nowy Dwór - miejscem przyjaznym dla mieszkańców, charakteryzującym się:

- wysoką jakością pomocy społecznej
- zadawalającym poziomem życia mieszkańców
- nowoczesną i przyjazną edukacją
- integracją społeczności lokalnej
- dostępną wszystkim mieszkańcom profesjonalną opieką medyczną

VII. DIAGNOZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE NOWY DWÓR

Podstawą wszelkiej działalności praktycznej jest dobra diagnoza, czyli rozpoznanie środowiska według poziomu życia mieszkańców, organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży, ludzi starych, według ich potrzeb, problemy występujące w społeczności, środki,

L.p.	Opis czynnika	Istotność czynnika					Wektor tolerancji
		1	2	3	4	5	
1.	Brak wolontariatu						↑
2.	Agroturystyka – szansą na rozwój						↑
3.	Utworzenie Domu Pomocy Społecznej						↑
4.	Skomplikowane przepisy						↑
5.	Ukrywanie problemów przez rodziny						→

które można wykorzystać do rozwiązywania kwestii społecznych, przeszkody, które mogą utrudnić działanie naprawcze.

Diagnoza problemów społecznych na terenie gminy została dokonana w oparciu o rozeznanie środowiskowe pracowników GOPS, dane z Powiatowego Urzędu Pracy, Urzędu Gminy, szkoły, parafii.

Przedmiotem diagnozy są poszczególne i charakterystyczne dla różnych grup społecznych problemy o najwyższym stopniu dolegliwości takie jak: bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, wielodzietność rodzin, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, samotne wychowanie dzieci, starość, uzależnienia, przemoc w rodzinie, które wymagają podejmowania wszechstronnych działań w celu przeciwdziałania sytuacjom krytycznym w życiu jednostek i zbiorowości, poprawy ich warunków bytowych oraz wyrównywania różnic socjalnych w wielu obszarach aktywności społecznej.

Powstające i pogłębiające się kwestie społeczne powodują marginalizację i wykluczenie określonych kategorii jednostek i grup społecznych. Konsekwencjami tego zjawiska jest ograniczenie uczestnictwa w życiu społecznym i braku dostępu do jego podstawowych instytucji takich jak rynek pracy, rynek konsumpcji, system edukacyjny. W wielu przypadkach spotykamy się z przekazywaniem niskiego statusu społecznego z pokolenia na pokolenie, dziedziczenia marginalizacji i wykluczenia społecznego. W Gminie Nowy Dwór najbardziej zagrożoną marginalizacją społeczną jest kategoria osób bezrobotnych.

Po dokonaniu analizy aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Nowy Dwór zidentyfikowano następujące problemy w III obszarach wraz z ich przyczynami i nasileniem oraz tendencją:

I. Osoby samotne, starsze, niepełnosprawne

Nazwanie problemu społecznego	Przyczyny problemu społecznego	Nasilenie (w skali 1-5)	Tendencja (wzrost, spadek, równowaga)
baza lokalowa niedostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych	- brak podjazdów inwalidzkich - brak środków inwestycyjnych na działania z zakresu likwidacji barier architektonicznych - niewielka ilość osób niepełnosprawnych	4	spadek
brak aktywności społecznej	- brak dobrych wzorców - brak chęci - lenistwo - „ktoś inny ma to zrobić”	4	równowaga
starzenie się społeczeństwa	- migracja ludzi młodych - niski przyrost naturalny	5	wzrost
słabo rozwinięta sieć usług zdrowotnych	- brak przychodni specjalistycznej na miejscu - utrudniony dostęp do zabiegów rehabilitacyjnych	4	wzrost
samotność	- brak poczucia bezpieczeństwa - wzrost liczby osób samotnych - emigracja młodych ludzi - brak wolontariatu	3	wzrost
bezrobocie	- brak zakładów pracy - niewystarczające środki na świadczenia socjalne	4	wzrost
ubóstwo	- starzenie się społeczeństwa - niski przyrost naturalny - niskie świadczenia i wysokie koszty utrzymania	4	wzrost

II. Rodziny, rodziny z dziećmi, młodzież

I

Nazwanie problemu	Przyczyny problemu społecznego	Nasilenie (w	Tendencja (wzrost,

społecznego		skali 1-5)	spadek, równowaga)
bezrobocie	- brak miejsc na rynku pracy - duża odległość od większych miejscowości - dziedziczenie bezradności	4	równowaga
izolacja (ograniczenie kontaktów międzyludzkich)	- brak więzi społecznych - zazdrość	3	wzrost
ubóstwo	- brak pracy - brak wykształcenia	3	równowaga
patologie	- brak zajęcia - tradycja – powielanie negatywnych wzorców - brak perspektyw - tolerancja dla alkoholików (przyzwolenie społeczne) - brak alternatyw spędzania wolnego czasu - antidotum na problemy	3	równowaga
brak zainteresowania rodziców przyszłością własnych dzieci	- niska świadomość - brak wyobraźni - brak wykształcenia - dziedziczenie biedy	4	wzrost
roszczeniowa postawa	- mentalność	4	wzrost
niska samoocena	- brak wykształcenia rodziców - błędy wychowawcze - duża wpływowość - brak wsparcia - brak autorytetów - obniżenie znaczenia wartości religijnych	3	równowaga
brak połączeń komunikacyjnych	- położenie - nierentowność połączeń	4	wzrost

III Osoby wykluczone społecznie (bezdumni, bezrobotni, alkoholicy, osoby opuszczające zakłady karne, poprawczaki)

I

Nazwanie problemu społecznego	Przyczyny problemu społecznego	Nasilenie (w skali 1-5)	Tendencja (wzrost, spadek, równowaga)
uzależnienia	- łatwa dostępność alkoholu - pokątna sprzedaż alkoholu - złe wzorce z zewnątrz - społeczna akceptacja	3	wzrost
bezrobocie	- brak pracodawców - stosunkowo niskie płace - praca tylko wybranym	3	wzrost

wzrastający poziom patologii społecznej	- alkoholizm - niska świadomość społeczna - złe wzorce i podatność na nie - dysfunkcja rodziny - brak pracy - niezaradność życiowa	4	wzrost
ubóstwo	- brak pracy - wyuczona bezradność - zła polityka społeczna kraju	4	wzrost

1.1. Bezrobocie

Problem bezrobocia ujawnił się w Polsce w latach dziewięćdziesiątych i stał się najważniejszą kwestią społeczną. Problemy osób bezrobotnych są najtrudniejsze do rozwiązania w skutecznej pracy socjalnej.

Bezrobocie jest wyjątkowo bolesnym problemem dotykającym przede wszystkim rodzinę. Pomoc Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Nowym Dworze w tej materii ma na celu przywrócenie wiary we własne możliwości, warunkujące normalne funkcjonowanie w zmieniającej się rzeczywistości. Przedłużający się okres bezrobocia powoduje znaczne pogorszenie kondycji ekonomicznej rodziny i obniżenie poziomu zaspokajania jej potrzeb. Prowadzi to do jej ubóstwa i stopniowo wyklucza rodzinę z normalnego życia społecznego. Brak środków materialnych wpływa negatywnie na funkcjonowanie rodziny i wypełnianie przez nią podstawowych zadań. Grozi to kryzysem rodziny i rozwojem patologii społecznych, np. narkomanii, alkoholizmu, przemocy, przestępczości. Każdy przypadek bezrobocia rodzi z całą pewnością stres związany z niepewnością. Bezrobocie marginalizuje ludzi. Sprzyja szerzeniu alkoholizmu, agresywnych zachowań i przestępczości.

Wysoki stopień bezrobocia najbardziej odczuwają mieszkańcy wsi oddalonych od dużych miast.

Bezrobocie - oczywiście im dłużej trwa tym większą szkodę wyrządza, powoduje przede wszystkim degradację ekonomiczną osób i rodzin nim dotkniętych. Spadek dochodów rodzin prowadzi do drastycznego oszczędzania poprzez ograniczanie i rezygnację z niektórych potrzeb. Zmusza do korzystania z finansowej i rzeczowej pomocy ośrodków pomocy społecznej.

1.2. Ubóstwo

Ubóstwo w obecnym okresie jest poważnym problemem społecznym. Nie występuje ono jednak prawie nigdy samo. Towarzyszy innym problemom w społeczności Gminy, najczęściej innym dysfunkcjom jak bezrobocie, alkoholizm, niezaradność życiowa, podeszły wiek, bezdomność, inwalidztwo, wielodzietność, brak wykształcenia, niewystarczająca ochrona socjalna. W Polsce system pomocy społecznej obejmuje wsparciem osoby ubogie tylko wówczas, gdy ubóstwo towarzyszy innym poważnym problemom społecznym. Jest to rozwiązanie odmienne niż w większości krajów UE, gdzie już sam fakt posiadania niskich dochodów uprawnia do pomocy finansowej ze środków publicznych. W Polsce próg

interwencji socjalnej, czyli wysokości dochodu, która uprawnia do wsparcia socjalnego z pomocy społecznej określa ustawa. Aktualnie dla gospodarstwa jednoosobowego wynosi 477zł, a dla gospodarstwa wieloosobowego 351zł na każdą osobę w rodzinie.

1.3. Problemy alkoholowe

Uzależnienie od alkoholu, czyli alkoholizm, jest chorobą, która zaczyna się i rozwija podstępnie, bez świadomości zainteresowanej osoby. Polega na niekontrolowanym picu napojów alkoholowych i może doprowadzić do przedwczesnej śmierci. Nadużywaniu alkoholu powoduje konsekwencje natury zdrowotnej i społecznej. W wielu rodzinach występuje zjawisko dziedziczenia alkoholizmu, gdzie z problemem alkoholowym boryka się trzecie, a nawet czwarte pokolenie. Z problemem alkoholowym w rodzinach często wiążą się schorzenia psychosomatyczne, zaburzenia emocjonalne, przemoc i ubóstwo. Nadużywanie alkoholu poważnie zmniejsza szanse na osiągnięcie kariery zawodowej oraz prowadzi do bezrobocia jednostki. Dzieci osób uzależnionych dotkliwie odczuwają sytuację swoich rodzin, atmosferę ciągłego lęku i napięcia, co niewątpliwie negatywnie wpływa na ich rozwój psychofizyczny.

Zespół uzależnień od alkoholu jest chorobą chroniczną i postępującą, która zaczyna się i rozwija bez świadomości osób. Polega ona na niekontrolowanym picu napojów alkoholowych a jest stwierdzony wówczas, gdy występują co najmniej trzy z poniższych objawów:

1. codzienne wypijanie alkoholu w celu utrzymania zadowalającego funkcjonowania organizmu,
2. regularne, ale ograniczone do weekendów picie dużych ilości alkoholu,
3. ciągi picia występujące razem z okresami trzeźwości,
4. objawy abstynencji,
5. zmiana tolerancji na alkohol,
6. utrata kontroli nad piciem,
7. zaburzenia pamięci i świadomości,
8. nawroty picia po okresach abstynencji.

Alkoholizm oraz inne uzależnienia, takie jak narkomania i nikotynizm, to zauważalne zjawiska. Są one trudne do rozwiązania, gdyż zarówno ich źródłem, jak i ich skutkiem są inne problemy.

Nadużywanie alkoholu i środków psychoaktywnych powoduje szkody we wszystkich sferach życia człowieka. Następstwa te dotyczą nie tylko zdrowia fizycznego i psychicznego. Głównymi problemami współwystępującymi wraz z uzależnieniami są bezdomność, bezrobocie, ubóstwo, dysfunkcje rodziny, długotrwała choroba, przestępczość — w tym przemoc w rodzinie. Wśród przyczyn popadania w alkoholizm można wymienić uwarunkowania społeczne, nieprawidłowe wzorce rodzinne, brak celów życiowych, utrata zatrudnienia. Zjawisko narkomani wzrasta z kolei z powodu zwiększającej się dostępności do środków psychoaktywnych, pewnego rodzaju mody na zażywanie narkotyków wśród młodzieży, braku autorytetów i celów życiowych.

Alkohol nie jest lub jest nieujawnioną patologią życia społecznego na terenie gminy. Nie stwierdzono uzależnionych od narkotyków.

Wielkość środków przeznaczonych na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych w gminie jest uzależniona od wpływów ze zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych.

Sprawami profilaktyki zajmują się przede wszystkim: Gminna Komisja Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Nowy Dwór.

Zadania ujęte do realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych ukierunkowane są na poprawę stanu zdrowia rodziny, przede wszystkim poprzez kreowanie pozytywnego wizerunku rodziny, edukację rodziców, wspieranie stowarzyszeń i organizacji młodzieżowych oraz szeroko rozumianą ochronę dzieci, młodzieży i rodzin przed zagrożeniami zewnętrznymi, przemocą i narkomanią.

1.4. Niepełnosprawność

W rozumieniu ustawy o pomocy społecznej niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy, powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie, ograniczenie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Tymczasem w dobie obecnej niepełnosprawność jest również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. W związku z tym polityka społeczna powinna prowadzić aktywne działania, na wszystkich szczeblach życia społecznego oraz aktywnie pracować na rzecz równouprawnienia osób niepełnosprawnych, przeciwdziałać ich dyskryminacji i tworzyć mechanizmy wyrównujące szanse i warunki korzystania z przysługujących im praw.

W myśl ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych z dnia 17 sierpnia 1997r (Dz. U. Nr 123, poz 776) niepełnosprawność to trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Osoby niepełnosprawne stanowią w Polsce bardzo liczną społeczność, która liczy już około 4,5 mln. osób (ponad 14% ogółu ludności), a prognoza GUS przewiduje, że w 2010 r. liczba ta wzrośnie do 6 mln.

Obserwacje pracowników Ośrodka pozwalają stwierdzić, że sytuacja tej grupy osób jest bardzo trudna. Problemy osób niepełnosprawnych wiążą się głównie z ograniczonymi możliwościami oprotezowania i zakupu sprzętu ułatwiającego komunikowanie się i samoobsługę, kosztowną i trudno dostępną rehabilitacją. Dużym problemem są także bariery architektoniczne w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej jak i w budynkach użyteczności publicznej. Bariery te nie tylko utrudniają, ale niekiedy wręcz uniemożliwiają uczestnictwo w normalnym życiu.

Nie bez znaczenia jest również problematyka edukacji osób niepełnosprawnych od chwili urodzenia do ukończenia nauki w ramach posiadanych predyspozycji i możliwości. Na tej płaszczyźnie widać niedoinwestowanie poradni specjalistycznej i specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych. Niepełnosprawni spotykają się również z problemami psychologicznymi i społecznymi, które wiążą się z trudnościami akceptacji samego siebie i swoich schorzeń oraz z brakiem zrozumienia ze strony ludzi zdrowych.

1.5. Problemy ludzi starszych

Społeczeństwo powinno zwracać większą uwagę na problemy ludzi starszych. W Polsce prawie wcale nie dostrzega się problemów przemocy, zwłaszcza wobec ludzi starych. Ludzie starzy nie wypowiadają się na temat stosowanej przeciw nim przemocy, często są w stanie ją przemilczeć niż komuś się zwierzyć. W świecie mówi się tylko o przemocy stosowanej wobec dzieci, czy kobiet zapomina się o ludziach starych. Gdyby ta sprawa była bardziej nagłośniona, starsi przełamałoby się i zaczęli zwierzać się innym łatwiej byłoby im pomóc, czy nawet zapobiec kolejnej próbie znęcania się nad nimi. Trzeba otworzyć szeroko oczy nie pozostawać obojętnym, wobec przemocy na starych ludziach.

Ludzie starsi nie zawsze wymagają „służących” nieraz wystarczy kilka gestów przyjaźni wobec nich. Bardzo często wystarczy tylko pomoc w codziennych sprawach, takich jak pomoc przy kąpieli, przyniesienie zakupów, czy naprawienie drobnej usterki w domu. Starzy poczuliby, że nie są całkiem obojętni dla świata i żyłoby się przyjemniej. Społeczeństwo powinno skupić się na problemach starych, by nie musieli oni cierpieć tuż przed metą ich życia. Bardzo często zapominamy o tym, że my także będziemy kiedyś starzy, a nikt z nas nie chce, chyba być źle traktowanym przez otoczenie.

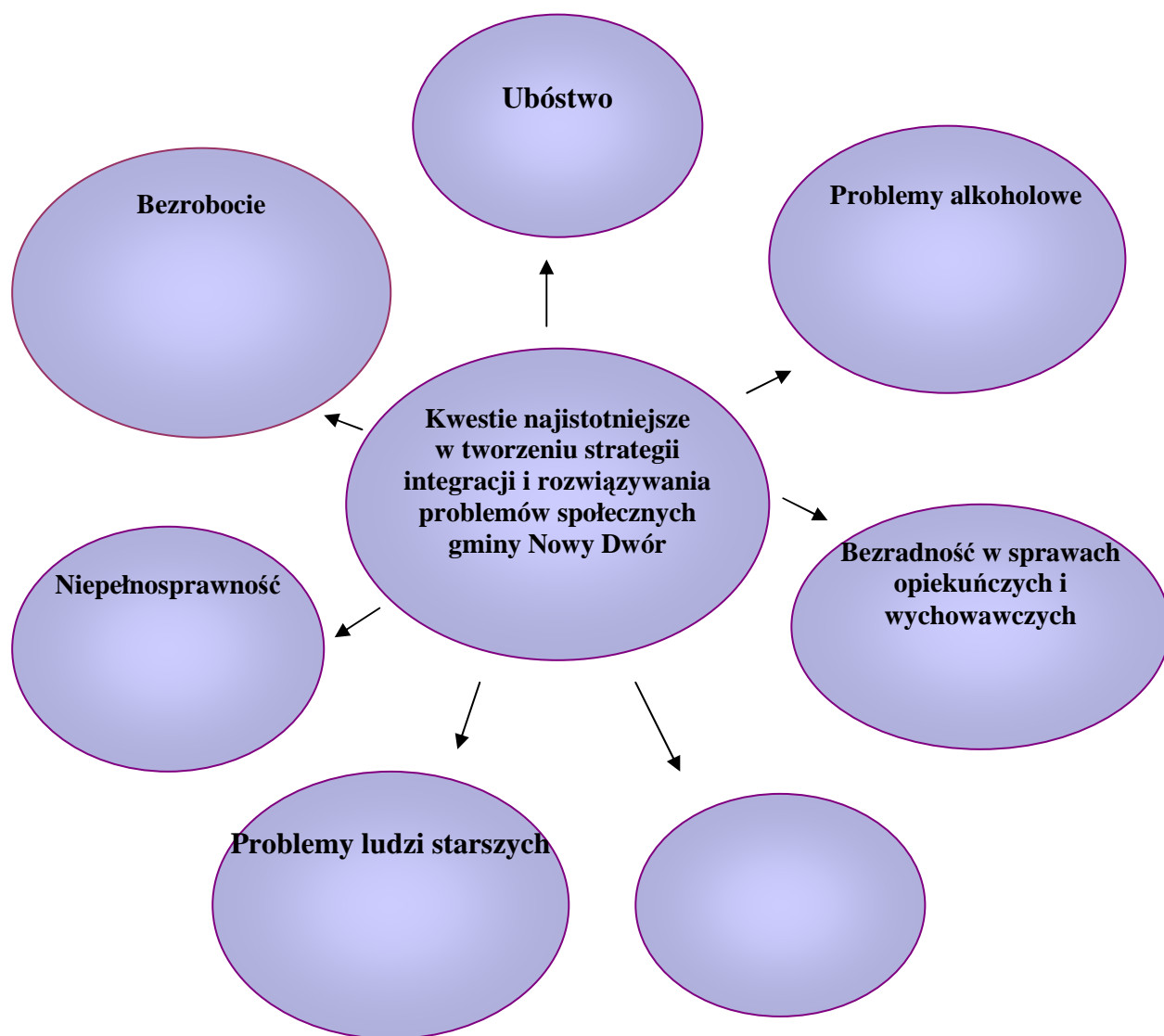
1.6. Bezradność w sprawach opiekuńczych i wychowawczych

W Raporcie o sytuacji rodzin przyjętym przez Radę Ministrów w 1998 r. wymienione główne zagrożenia to bezrobocie, brak zainteresowania rodziców przyszłością dzieci, upadek autorytetu szkoły, zły wpływ mediów i środowiska rówieśniczego. W dokumencie tym wymieniono niską skuteczność policji, niewystarczalność resocjalizacji nieletnich, słabą ofertę spędzenia wolnego czasu.

1.7. Brak integracji społecznej

Społeczeństwo lokalne jest niezbyt chętne przychylne do integracji społecznej. Powodem takiego podejścia jest przede wszystkim brak lidera, który poprowadziłby tego typu działanie. Ciężko zostać także takim liderem, ponieważ rzuciłyby się podejrzenia, że taki z takiego „przywódctwa” ma jakieś wymierne korzyści materialne.

Społeczeństwo po prostu także jest zbyt leniwa, aby się spotkać i coś wspólnie zdziałać. Każdy ma w domu swój telewizor i/lub komputer, przed którym spędza większość wolnego czasu.

VIII. GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH

Niewystarczające środki finansowe przeznaczane na pomoc społeczną zmuszają do poszukiwania jak najefektywniejszych metod działania na rzecz rodzin i osób wymagających wsparcia. Zadaniem ośrodka pomocy społecznej jak i całego samorządu gminnego jest udzielanie takiego wsparcia osobom i rodzinom, które umożliwi im samodzielną egzystencję, da szansę zaspokojenia niezbędnych potrzeb, zapewni skuteczną realizację ról społecznych oraz stworzy możliwości rozwoju.

Skuteczna pomoc – to znaczy także pozbawienie uprawnień do pomocy społecznej poprzez usunięcie bądź ograniczenie różnych dysfunkcji i wyprowadzenie z grupy ryzyka w każdym przypadku, kiedy jest to tylko możliwe. Skuteczność takich działań jest uwarunkowana kompleksowym podejściem do problemów i wprowadzeniem systemowych rozwiązań.

Kierunkiem wytyczonym w niniejszej strategii jest przede wszystkim: doskonalenie działań ośrodka pomocy społecznej w zakresie pomocy środowiskowej, zabezpieczenie opieki socjalnej dla bezrobotnych bez szansy uzyskania pracy, objęcie doradczą opieką społeczną, zapewnienie opieki nad dziećmi, zagospodarowanie spędzania czasu w sposób efektywny, ochrona zdrowia, przeciwdziałanie patologiom społecznym.

1. PRIORYTETY POLITYKI SPOŁECZNEJ

1.1. Pomoc społeczna

- zabezpieczenie podstawowych potrzeb bytowych jednostek i rodzin,
- zapewnienie usług opiekuńczych osobom starszym, chorym, niepełnosprawnym,
- organizowanie wolontariatu,
- zapewnienie potrzeb związanych z realizacją pracy socjalnej, prowadzące do życiowego usamodzielnienia się osób i rodzin,
- przeciwdziałanie i zapobieganie marginalizacji coraz liczniejszych grup społecznych,
- poprawa jakości życia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- rozwój, kształcenie i doskonalenie warsztatu pracy pracowników pomocy społecznej.

1.2. Polityka prorodzinna

- uruchomienie poradnictwa psychologicznego i prawnego,
- funkcjonowanie świetlic środowiskowych, kółek zainteresowań (np. muzycznych, malarskich, rzeźbiarskich itp.),
- zapewnienie osobom z rodzin najuboższych jednego gorącego posiłku dziennie,
- pomoc mieszkaniowa dla osób najuboższych,

- wypłata dodatków mieszkaniowych.

1.3. Edukacja publiczna

- zapewnienie możliwości bezpłatnej nauki wszystkim uczniom zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami,
- umożliwienie uczniom zdobycia wiedzy i umiejętności niezbędnych do ukończenia szkoły podstawowej i gimnazjum,
- umożliwienie absolwentom gimnazjum dokonania świadomego wyboru dalszego kierunku kształcenia,
- sprawowanie opieki nad uczniami odpowiednio do ich potrzeb i możliwości,
- zagospodarowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży,
- zapewnienie wykwalifikowanej kadry pedagogicznej,
- przeciwdziałanie zjawiskom patologii społecznej,
- przyznawanie stypendiów szkolnych.

1.4. Ochrona zdrowia

- realizacja programów profilaktycznych dotyczących zdrowia,
- propagowanie programów dotyczących zdrowego stylu życia.

1.5. Profilaktyka rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie

- rozwój systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym,
- pomoc terapeutyczna,
- edukacja nauczycieli w zakresie rozpoznawania rodzin z problemem alkoholowym, narkomanią i przemocą, z możliwością wczesnej pomocy,
- utworzenie świetlicy socjoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży,
- pomoc w lepszym diagnozowaniu i interwencji wobec osób uzależnionych w placówkach służby zdrowia, policji, GOPS,
- realizacja programów profilaktycznych z wykorzystaniem zaangażowania i pomysłów młodzieży.

1.7. Kultura i turystyka

- ułatwieniu realizacji inwestycji związanych z obsługą ruchu turystycznego,
- wytyczeniu i zagospodarowaniu tras turystycznych,

- upowszechnianiu agroturystyki,
- poprawie stanu środowiska przyrodniczego obszarów najbardziej atrakcyjnych turystycznie,
- zwiększenie aktywności fizycznej i psychicznej mieszkańców gminy – utworzenie kół zainteresowań (np. muzycznych, plastycznych, informatycznych) organizowanie turniejów, konkursów.

2. CELE STRATEGICZNE NA LATA 2009 - 2017

Albo z problemami, albo bez

2.1. Cel strategiczny nr 1

Profesjonalna pomoc społeczna, zmieniająca świadomość społeczną, wspierająca jakość życia lokalnej społeczności.

- ***Cele szczegółowe***

- wzmocnienie i rozwój zintegrowanej pomocy socjalnej, w tym zwiększenie aktywności społeczeństwa,
- wspieranie rozwoju kwalifikacji osobowych klientów pomocy społecznej,
- rozwój zasobów osobowych i instytucjonalnych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej
- promocja samorealizacji, przedsiębiorczości.

Lp.	Działania/zadania	Realizacja	Nakłady	Minimum realizacyjne	Źródła danych
1.	Utworzenie Klubu Integracji Społecznej	2010-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe, budżet państwa	Pełna realizacja zadania	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
2.	Modernizacja i rozwój bazy lokalowej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej	2009-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Pełna realizacja zadania	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
3.	Opracowanie i wdrożenie procedury motywowania klientów pomocy społecznej do podnoszenia kwalifikacji i rozwiązywania własnych problemów.	2009-2017	Bezinwestycyjne	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych, ograniczenie patologii	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
4.	przygotowanie i realizacja programów pomocowych i interwencyjnych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie	2009-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Wzrost poczucia bezpieczeństwa w gminach	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, ankiety, Organizacje Pozarządowe
5.	opracowanie i wdrożenie programu aktywizacji zawodowej, pokonywania	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Poprawa kondycji fizycznej i	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Organizacje

	bezradności społecznej			psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych	Pozarządowe
6.	inspirowanie władz do tworzenia instytucji i organizacji samopomocowych oraz wolontariatu	2009-2017	Bezinwestycyjne	Ograniczenie patologii	Urząd Gminy, Parafie
7.	współtworzenie placówek opiekuńczo-wychowawczych wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży	2009-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe, budżet państwa	Pełna realizacja zadania	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
8.	przygotowanie kadr pomocowych do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	2009-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Pełna realizacja zadania	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
9.	opracowanie i wdrożenie systemu promocji samorealizacji, przedsiębiorczości, wychodzenie z kryzysu	2010-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych	Ankiety
10.	pomoc mieszkańcom w poprawie warunków zamieszkania (doradztwo, dofinansowanie)	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej

2.2. Cel strategiczny nr 2

Efektywne rozwiązywanie problemów alkoholowych i narkomanii.

• *Cele szczegółowe*

- Profesjonalna pomoc terapeutyczno-profilaktyczna
- Racjonalna i efektywna profilaktyka problemowa,
- Skuteczne przeciwdziałanie uzależnieniom
- Promocja zdrowego stylu życia

Lp.	Działania/zadania	Realizacja	Nakłady	Minimum realizacyjne	Źródła danych
1.	organizowanie działań zwiększających dostępność terapeutyczną i rehabilitacyjną dla osób uzależnionych i współuzależnionych	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Wzrost liczby osób utrzymujących trzeźwość	Urząd Gminy, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
2.	opracowanie i wdrożenie	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze	Wzrost bezpieczeństwa	Urząd Gminy, Gminna Komisja

	programów w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie		pomocowe	w rodzinach	Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Policja
3.	tworzenie zespołów interdyscyplinarnych działających profesjonalnie i kompleksowo w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych	Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Oświata
4.	opracowanie i wdrożenie standardów profilaktyki i przeciwdziałania alkoholizmowi.	2008	Bezinwestycyjne	Racjonalizacja wydatków	Urząd Gminy
5.	wdrażanie profesjonalnych programów profilaktycznych	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych	Urząd Gminy
6.	rozwijanie pomocy socjoterapeutycznej poprzez tworzenie świetlic socjoterapeutycznych i młodzieżowych klubów z programem pomocy psychologicznej	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych, ograniczenie zjawisk dysfunkcyjności zachowań	Urząd Gminy
7.	współtworzenie Centrum Integracji Społecznej w zakresie pomocy osobom uzależnionym	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Ograniczenie patologii	Urząd Gminy
8.	przygotowanie programu edukacji rodziców – wdrożenie programu „Szkoła dla rodziców”	2008-2017	Budżet gminy,	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych	Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
9.	przygotowanie i wydawanie ulotek współpracy służb i instytucji pomocowych	2008-2017	Bezinwestycyjne	Ograniczenie patologii	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej
10.	inicjowanie współpracy regionalnej w zakresie rozwiązywania	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Pełna realizacja zadania	Urząd Gminy

	problemów alkoholowych i narkomanii				
11.	opracowanie i realizacja działań ewaluacyjnych w zakresie rozwiązywania problemów alkoholizmu i narkomanii oraz aktualizacja programów profilaktycznych i naprawczych dostosowana do wyników ewaluacji.	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe	Pełna realizacja zadania	Urząd Gminy

2.3. Cel strategiczny nr 3

Zdrowe społeczeństwo, świadome zagrożeń.

- **Cele szczegółowe**
  - dobra opieka medyczna,
  - dostępne specjalistyczne leczenie
  - profesjonalna profilaktyka

Lp.	Działania/zadania	Realizacja	Nakłady	Minimum realizacyjne	Źródła danych
1.	współuczestniczenie Gminy w koordynowaniu usługami medycznymi w celu zwiększenia ich dostępności	2008-2017	Bezinwestycyjne	Większa dostępność do usług medycznych	Urząd Gminy, służba zdrowia
2.	diagnoza potrzeb zdrowotnych i opracowanie programu ich realizacji	2008	Budżet gminy, budżet państwa	Pełna realizacja zadania	Służba zdrowia
3.	opracowanie i wdrożenie programu poprawy warunków BHP w szkoleniu i domach	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe, budżet państwa	Bezpieczne warunki nauki	Oświata
4.	edukacja zdrowego trybu życia	2008-2017	Budżet gminy, fundusze pomocowe	Poprawa zdrowia mieszkańców	Służba zdrowia
5.	wdrożenie programu pomocy osobom uzależnionym	2008-2017	Budżet gminy, udźet państwa	Wiecej osób wychodzących z uzależnienia	Urząd Gminy

2.4. Cel strategiczny nr 4

Świadome i aktywne społeczeństwo, kapitał ludzki oparty na wiedzy

- *Cele szczegółowe*

- nowoczesny system oświaty,
- dostępność bogatej oferty edukacyjnej
- wyrównywanie szans rozwojowych

Lp.	Działania/zadania	Realizacja	Nakłady	Minimum realizacyjne	Źródła danych
1.	modernizacja bazy oświatowej i placówek kulturotwórczych	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe, budżet państwa	Funkcjonalna baza oświatowa	Oświata
2.	doposażenie szkół w nowoczesny sprzęt i środki dydaktyczne	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe, budżet państwa	Wykształcone społeczeństwo	Urząd gminy, Oświata
3.	opracowanie i wdrożenie zasad dostępu do usług edukacyjnych różnych grup społecznych	2008-2017	Budżet gminy, Fundusze pomocowe, budżet państwa	Wykształcone społeczeństwo	Urząd gminy, Oświata
4.	organizowanie zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	2008-2017	Budżet gminy, fundusze pomocowe	Wykształcone społeczeństwo	Urząd gminy, Oświata, organizacje pozarządowe
5.	stworzenie warunków lokalowych do funkcjonowania instytucji organizujących edukację nieformalną	2008-2017	Budżet gminy, fundusze pomocowe, budżet państwa	Większy dostęp do oświaty	Urząd Gminy, Oświata
6.	przygotowanie i realizacja oferty edukacyjnej dla rodziców i osób starszych	2008-2017	Budżet gminy, fundusze pomocowe	Wykształcone społeczeństwo	Urząd Gminy, Oświata, Organizacje pozarządowe
7.	doskonalenie kadry pedagogicznej uwzględniające nowoczesne techniki i potrzeby rozwojowe społeczności lokalnej	2008-2017	Budżet gminy, fundusze pomocowe	Wykształcone społeczeństwo	oświata
8.	opracowanie i wdrożenie programu pomocy psychologicznej i pedagogicznej w placówkach oświatowych	2008-2017	Bezinwestycyjne	Mniej dysfunkcji społecznych	Urząd Gminy, Oświata
9.	prowadzenie zajęć korekcyjno-wyrównawczych dla dzieci z deficytami rozwojowymi	2008-2017	Budżet gminy, fundusze pomocowe	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i	Oświata

				dorosłych	
10.	prowadzenie efektywnych programów profilaktycznych	2008-2017	Budżet gminy, fundusze pomocowe	Poprawa kondycji fizycznej i psychicznej dzieci, młodzieży i dorosłych	Urząd Gminy, Oświata, Organizacje Pozarządowe

VII. UWAGI KOŃCOWE

Zapisy zawarte w strategii będą realizowane w ramach kierunków poszczególnych działań, w zależności od posiadanych przez samorząd i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych.

Inne dokumenty programowe w zakresie lokalnej polityki społecznej powinny być zgodne z wytyczonymi w niniejszym dokumencie celami strategicznymi i kierunkami działań. W szczególności powinny je rozwijać i uszczegóławiać. Odnosi się to do programów przyjmowanych przez organy samorządu corocznie, jak i dokumentów wieloletnich, m.in. do:

- *Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,*
- *Programu Profilaktyki i Opieki Nad Dzieckiem i Rodziną,*

1. MONITORING I WDRAŻANIE STRATEGII

1.1. MONITORING I EWALUACJA

Skuteczność funkcjonowania przyjętej strategii zależeć będzie od:

- monitoringu i ewaluacji,
- budowy programów celowych rozwijających przyjęte kierunki działań.

Monitoring i ewaluacja zapisów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych działań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez zmianę regulacji prawnych czy też narastanie poszczególnych dolegliwości społecznych.

Całościowa ocena wymaga odpowiedzi na pytania o zgodność ocenianej polityki z przyjętymi wartościami i zasadami. Ewaluacja jest działalnością z natury normatywną, gdyż z jednej strony wykorzystuje się w niej istniejące normy, z drugiej zaś w jej wyniku mogą pojawić się propozycje wprowadzenia nowych norm i procedur. Jest także działalnością instrumentalną, ponieważ jej podstawowym celem jest dostarczenie podmiotom polityki społecznej praktycznej wiedzy potrzebnej przy podejmowaniu decyzji.

Elementami skutecznego monitoringu ewaluacji będą przede wszystkim:

a. Zespół wdrażający strategię.

Zespół powinien zostać powołany przez wójta gminy, a w jego skład mogą wejść m.in.: sekretarz, kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej, kierownik Nowodworskiego Ośrodka Kultury, pedagog szkolny, dyrektorzy szkół, przedstawiciel Gminnej Komisji Profilaktyki Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, radni.

b. Roczna ocena wdrażania strategii.

Zespół wdrażający Strategię winien się zbierać przynajmniej raz w roku i ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę powinien

przekazać wójtowi i radzie, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań, np. programów celów, programu rozwiązywania problemów alkoholowych etc.

1.2. Cechy programów i projektów

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych będzie skuteczna, o ile przedstawiciele samorządu lokalnego znajdą zasoby umożliwiające budowę i realizację programów celowych zgodnych z przyjętymi kierunkami działań. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu.

Przy budowie projektów znaczenie będą miały środki, które Rada Gminy rocznie będzie przeznaczała na ten cel. Projekty można realizować w ramach:

- a. własnych zasobów samorządu,
- b. poprzez organizacje pozarządowe,
- c. poprzez inne instytucje zewnętrzne,
- d. środki unijne.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej strategii.

1.3. ZAGROŻENIA

Polski system prawny stwarza warunki do wdrażania lokalnych strategii w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, jednakże zagrożenie stanowi praktyka częstych zmian polityki społecznej i aktów prawnych w tej dziedzinie. Poważnym zagrożeniem dla realizacji strategii może być zahamowanie wzrostu gospodarczego i znaczący wzrost bezrobocia, co skutkuje zwiększeniem się liczby osób wymagających wsparcia, przy równoczesnym ograniczeniu dostępnych środków finansowych. Przeszkodą we wdrażaniu strategii może się okazać brak organizacji pozarządowych działających w sferze pomocy społecznej, ubogie zaplecze socjalne gminy, a także niedostatek kadry służb społecznych posiadającej specjalistyczne kwalifikacje niezbędne do rozwiązywania pojawiających się nowych i skomplikowanych problemów społecznych. Zagrożenie stanowić może także nakładanie na gminy nowych zadań na realizację, których brak jest dostatecznych środków finansowych.

1.4. WDRAŻANIE I PROMOCJA STRATEGII

Strategia wdrażana będzie przez wszystkie instytucje i organizacje wymienione w niniejszym opracowaniu. Koordynatorem wdrażania jest zgodnie z ustawą o pomocy społecznej Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Dworze. We wdrażanie strategii włączani będą bezpośredni odbiorcy programu. Działania realizowane w ramach strategii będą jawne, a informacje o strategii znajdować się będą na stronach internetowych Urzędu Gminy w Nowym Dworze. Strategia służy wyznaczaniu kierunków wykorzystania środków strukturalnych Unii Europejskiej. Będzie podstawą do tworzenia projektów z obszaru polityki społecznej.

ZAŁĄCZNIK 1

VII. Promocja integracji społecznej

7.1 Rozwój i upowszechnienie aktywnej integracji

7.1.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej

Nazwa projektu:

ROZWÓJ I UPOWSZECHNIANIE AKTYWNEJ INTEGRACJI MŁODZIEŻY GMINY NOWY DWÓR SZANSĄ DLA NAS WSZYSTKICH

Cel projektu:

Gmina Nowy Dwór jest położona we wschodniej części województwa podlaskiego w powiecie sokolskim, granicząca z Białorusią. Jest to typowa gmina rolnicza (mieszkańców 3 098). Tak jak w większości gminach wiejskich tak i w gminie Nowy Dwór obserwuje się wiele problemów rozwojowych, które są trudniejsze do rozwiązywania, niż na terenie miast. W znacznym zakresie dotyczy to niskiego poziomu życia i zagrożenia wykluczeniem społecznym, które jest znacznie silniejsze ze względu na teren nisko zurbanizowany. Wykluczenie społeczne w istotny sposób jest powiązane z występowaniem ubóstwa, dotyczącego w głównej mierze osoby bezrobotne o niskim poziomie wykształcenia, zamieszkujące na wsi jak również niską aktywnością lokalną.

Grupy docelowe:

Grupa docelowa projektu jest zgodna z PO KL Poddziałania 7.1.1, które jako grupy docelowe wskazują młodzież w wieku 15 – 25 lat zagrożoną wykluczeniem społecznym. Projekt adresowany jest do młodzieży z gminy Nowy Dwór w wieku: 15-19 lat, a przede wszystkim do uczniów z kl. III Gimnazjum w Nowym Dworze. Planujemy objąć wsparciem grupę 40 młodych ludzi. Wybrano tę grupę osób, ponieważ rozpoczynając nowy etap w swoim życiu (w większości opuszczają dom rodzinny i planują rozpocząć naukę w większym mieście oddalonym od domu nawet ok. 40 -100km) wymagają intensywnej aktywizacji i wsparcia i są gotowe do współpracy. Młodzież z naszej gminy wymaga wsparcia, które jest sformułowane w celach niniejszego projektu. Planujemy rekrutację – na podstawie deklaracji złożonych przez młodzież oraz ich rodziców –zgody (chęć przystąpienia i czynnego brania udziału w projekcie). Na etapie pisania projektu 40 rodziców wyraziło wstępną zgodę, aby ich dziecko uczestniczyło w niniejszym projekcie. Zostanie zorganizowane spotkanie rekrutacyjne dla młodzieży i rodziców w Sali Gimnastycznej w Nowym Dworze. Podczas, którego omówione zostaną szczegółowo cele, zakres i działania projektu. Po spotkaniu będą prowadzone rozmowy indywidualne z potencjalnym uczestnikiem i jego rodzicem. W przypadku rezygnacji osób, deklarujących udział, zaplanowano nabór przez złożenie propozycji innym osobom, które ukończyły 15 lat (np. kl. II Gimnazjum w Nowym Dworze). Zostanie wyłoniona gr. – 40 osób, spełniającą kryteria projektu. Rekrutację przeprowadzić będą pracownicy socjalni GOPS w Nowym Dworze. Kryterium doboru uczestnika projektu będzie w/w wiek, mieszkanie na terenie gminy Nowy Dwór oraz chęć przystąpienia i brania w nim udziału. Opisany sposób rekrutacji jest sprawdzony, gdyż rozmowa przed podpisaniem formularza uczestnictwa w projekcie przysporzy informacji o młodzieży i ich rodzin. W/wym. proces rekrutacji uwzględni zasadę równych szans, w tym równości płci (jednakowy dostęp). Dlatego też zaplanowano, że w projekcie wezmą udział wszyscy chętni z kl. III gimnazjalnych z naszej gminy, aby nikogo nie dyskryminować, wyróżnić na starcie w dorosłe życie. Każdy będzie mógł szczerze się, że brał udział w realizacji projektu współfinansowanego przez EFS. Przewidywana liczba osób objętych wsparciem EFS w ramach projektu i ich status: Osoby nieaktywne zawodowo – 40 osób, w tym osoby uczące się lub kształcące się – 40 osób.

Działania:

Zadanie 1 –Zarządzanie projektem:

1.1: sprawy organizacyjno-administracyjne

(podział zadań, bieżąca koordynacja realizacji projektu i zaangażowanego personelu. Będą odbywać się spotkania z personelem projektu co najmniej 1 raz w tygodniu. Zakup

materiałów i artykułów biurowych (np. segregatory, teczki, papier, tonery, koperty, długopisy, flamastry, itp.-koszt pośredni. Zakupione materiały posłużą do prawidłowej realizacji zadań projektu -zarządzania projektem. Biurem projektu będzie GOPS w Nowym Dworze. Zatrudnienie personelu projektu –wynagrodzenie dodatkowe- nagroda. Personelem projektu będzie koordynator, asystent, księgowy: koszt pośredni, projektu. Zakres czynności i obowiązków został zawarty w części 3.5.wniosku).

1.2:konto bankowe(założenie i prowadzenie).

1.3:zakup pieczętka.

1.4:koordynator(nagroda).

1.5:asystent(nagroda).

1.6:rekrutacja(żywność na spotkanie informacyjno-rekrutacyjne. Zostanie zorganizowane spotkanie informacyjno-rekrutacyjne dla rodziców klas III Gimnazjum w Nowym Dworze w tymże gimnazjum. Omówiony zostanie szczegółowo program projektu. W razie potrzeby rozmowy indywidualne 2 etatowych pracowników socjalnych z potencjalnym uczestnikiem i jego rodzicem. Uczestnicy podpiszą deklarację o przystąpieniu do projektu. W przypadku rezygnacji osób, deklarujących udział, zaplanowano nabór przez złożenie propozycji innym osobom, które ukończyły 15 lat (np. kl.II Gimnazjum w Nowym Dworze lub młodzieży, która ukończyła gimnazjum do 19 lat).Osoby odpowiedzialne: koordynator, asystent i pracownik socjalny. Sporządzona zostanie lista uczestników osób zakwalifikowanych do udziału w projekcie i listę osób rezerwowych(w/w osoby zostaną zaproszone do ewentualnego uczestnictwa poprzez kontakt telefoniczny lub zaproszone osobiście. Na bieżąco będzie prowadzony monitoring uczestników. Podpisanie deklaracji uczestnictwa w projekcie.

1.7:zakup laptopa z oprogramowaniem(Zakup laptopa jest niezbędny dla GOPS w Nowym Dworze w celu zarządzania projektem. Wymieniony sprzęt jest niezbędny do tworzenia pism, list obecności, korespondencji, archiwizacji dokumentacji materiałów zdjęciowych, prowadzenia zajęć np. przez doradcę zawodowego. W jej chwili w OPS w Nowym Dworze znajduje się 2 zestawy komputerowe i są zajęte -wykorzystują do pracy w Ośrodku -2 pracownicy socjalni).

Zadanie 2 –Promocja projektu:

2.1:zakup materiałów promocyjnych-długopisy, kubki, torby, przenośnik pamięci (pendrive), smycz z nadrukiem - zlecenie.

2.2:rowery

2.3:tablica informacyjna

2.4:aparat fotograficzny(cyfrowy).

2.5:druku materiałów promocyjnych(plakaty, naklejek)-zlecenie.

2.6:konferencja informacyjno-promocyjna kończąca projekt.(Poczęstunek dla uczestników. Uczestnikami będą: rodzice BO, władze samorządowe, radni, mieszkańcy. Na spotkaniu zostaną przedstawione cele, rezultaty projektu. Będzie zrobiona galeria zdjęć z zajęć w projekcie.) Przygotowanie informacji o projekcie i jej rozpowszechnianie (na tablicy informacyjnej Urzędu Gminy, zakup tablicy korkowej informacyjnej projektu, umieszczenie jej w Sali Gimnastycznej w Nowym Dworze (w budynku Sali Gimnastycznej ma siedzibę Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej) i umieszczanie bieżących informacji o projekcie, stronie PIB Urzędu Gminy w Nowym Dworze, rozwieszenie plakatów we wszystkich miejscowościach na terenie gminy Nowy Dwór, na drzwiach budynku, gdzie będzie realizowany projekt jak również pojazdów, którymi będą uczestniczyć młodzież biorąca udział w Projekcie, w tym podczas wycieczki na Litwę). Materiały promocyjne będą służyły do promocji projektu, będą rozdawane nie tylko dla BO, ale również innym osobom w celu promocji projektu jako gadżet (wójt, dyr. szkoły, wykładowcy, rodzice, radni, mieszkańcy, itp.). Zakup rowerów jest niezbędny dla realizacji projektu ponieważ pracownicy pomocy społecznej zatrudnieni w GOPS w Nowym Dworze będą poruszać się nimi po terenie gminy w celu promocji projektu wśród mieszkańców gminy jak również będą jeździć na spotkania z BO jak również ich rodzicami BO.Rowery będą stosownie oznakowane zgodnie z

rozporządzeniem dotyczącym promocji EFS. Zakup aparatu fotograficznego jest zakupem koniecznym. Wymieniony sprzęt będzie wykorzystywany do udokumentowania ważniejszych spotkań i w zajęciach z młodzieżą w ramach realizacji. Wykonana dokumentacja zdjęciowa zakupionym aparatem posłuży do promocji projektu – na stronie BIP Nowego Dworu, tablicy informacyjnej projektu. Zdjęcia również będą stanowiły doskonałą pamiątkę dla uczestników. Zdjęcia będą przekazane BO na zakupionych pendrivach.

Zadanie 3 -Program aktywności lokalnej:

3.1: prowadzenie zajęć integracyjno-profilaktycznych. Zajęcia prowadzą wykładowcy, trenerzy z stowarzyszenia KLANZA (2 osoby). Zajęcia prowadzone z 40 osobami z podziałem na 2 grupy (równolegle) po 20 osób ok. 3 godz. Tematyka spotkania: Wzajemna integracja, poznanie podstawowych metod pedagogiki zabawy oraz tańców integracyjnych. -Budowanie poczucia własnej wartości -Jaki jestem, jak widzę siebie? Co lubię w sobie? Co lubię we mnie inni? Ważne i najważniejsze -wartości w naszym życiu –aktywna dyskusja; zabawy na współpracę grupową oraz zaufanie; mechanizm angażowania społecznego młodzieży. Spotkanie prowadzone będzie przy wykorzystaniu Metody KLANZY. Będzie miało formę warsztatową. Zawierać będzie wiele zabaw integracyjnych, ćwiczeń indywidualnych i grupowych, tańców integracyjnych, aktywnych dyskusji itp.

3.1.1: przygotowanie sal. Sale udostępnione bezpłatnie przez partnera.

3.1.2: zakup artykułów gospodarstwa domowego (1 szt.-czajnik elektryczny, 50 szt.-kubki). Zakupy są niezbędne dla samodzielnego przez personel projektu przygotowania przerw kawowych na wszystkie spotkania w ramach projektu dla młodzieży, wykładowców, rodziców. Zakupy te nie stanowią zakupów w ramach promocji projektu tylko będą służyły do tzw. codziennego użytku w ramach realizacji projektu.

3.1.3: opłata za prowadzenie zajęć integracyjno-profilaktycznych.

3.1.4: zakup art. spożywczych na zapewnienie przerw kawowych dla uczestników spotkania integracyjno-profilaktycznego (napoje, owoce, ciastka słodkie, lody, kawa, herbata, cukier).

3.1.5: zorganizowanie dojazdu uczestnikom na zajęcia.

3.1.6: spotkanie integracyjne. Zajęcia prowadzone z 40 osobami z podziałem na 2 grupy (równolegle) po 20 osób ok. 3 godz. Głównym celem jest pobudzenie aktywności młodzieży, inspiracja do twórczych rozwiązań. Pedagogika zabawy uznaje przeżycie jako wartość i preferuje zdobycie pozytywnego doświadczenia lub doznania w tracie pracy w grupie i z grupą. Zdecydowanie unika bezsensownej rywalizacji i przypadkowych zwycięstw. Ważne jest także oddziaływanie na różne zmysły, nauka samodzielności, odpowiedzialności, współpraca i współdziałanie w grupie. Każdy uczestnik jest podmiotem – może również decydować o własnej aktywności.

3.2. Usługi wspierające aktywizację zawodową: Organizacja i finansowanie usług wspierających -doradztwo zawodowe.

3.2.1: podpisanie umowy z doradcą zawodowym.

3.2.2: zakup materiałów szkoleniowych dla grupy docelowej (długopis, notatnik –zeszyt, teczka) do pracy z doradcą zawodowym

3.2.3: zakup materiałów biurowych (papier, toner) – zakupione materiały posłużą do wydrukowania we własnym zakresie GOPS-u materiałów szkoleniowych dla grupy docelowej do uczestniczenia z zajęciami z doradcą zawodowym.

3.2.4: przygotowanie Sali

3.2.5: wynagrodzenie dla doradcy zawodowego/umowa zlecenie 2 grupy po 4 godziny.

3.2.6: zorganizowanie dojazdu uczestnikom na zajęcia.

3.2.7: organizacja i przeprowadzenie spotkania z doradcą zawodowym. Salę bezpłatnie udostępnia partner relacji

3.2.8: Poczęstunek: zakup artykułów spożywczych na zapewnienie przerw kawowych dla uczestników spotkań z doradcą (napoje, owoce, ciastka słodkie, lody, kawa, herbata, cukier).

3.3. Wycieczka integracyjna: 2 dniowa na Litwę dla 44 osób (40 uczniów + 4 opiekunów). Zespół Szkół Gimnazjum w Nowym Dworze organizuje wycieczkę do kraju członkowskiego

Unii Europejskiej w ramach partnerstwa relacji. Na wycieczkę gimnazjum zapewnia 4 opiekunów. Młodzież podczas wycieczki aktywnie w grupie spędza wolny czas, poznaje historię, zabytki, piękno krajobrazu innego kraju Unii Europejskiej, promuje projekt (plakaty –środek transportu). Młodzież uczestnicząc w wycieczce przekona się, że istnieje alternatywa wyboru sposobu spędzania wolnego czasu (przynależność do pozytywnej grupy rówieśniczej, budowanie poczucia własnej wartości, odpowiedzialność za swoje zachowanie), staje się odpowiedzialna za siebie i innych. A to są kierunki współczesnej profilaktyki.

3.4.Środowiskowa praca socjalna-działania realizują 2 pracowników socjalnych, polegające udzielaniu pracy socjalnej, różnego typu poradnictwa osób uczestniczących w projekcie i ich rodzin oraz wszystkim mieszkańcom gminy. Spotkania pracowników socjalnych z uczestnikami projektu w celu prowadzenia rozmów motywujących do aktywnego uczestnictwa w projekcie. Spotkania te będą służyły monitoringowi uczestników projektu. Działania w/w mają na celu pomoc BO i rodzinom w środowisku we wzmocnieniu do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych. Nasze wsparcie ma charakter kompleksowy, gdyż zapewniamy 40 osobom: diagnozę potencjału i podjęcia/ ukierunkowania dalszego kształcenia (ułatwiony wybór odpowiedniej szkoły, zawodu), zapewniamy bezpłatny, aktywny wypoczynek wraz z programem profilaktyki uzależnień. Inowacyjność i kompleksowość to: sprofilowanie projektu dla wszystkich gimnazjalistom (absolwentów) naszej gminy, którzy wyraziły chęć uczestniczenia w projekcie zgodnie z ich predyspozycjami i potrzebami. Promocja profilaktyki wykluczeniu społecznemu nad leczeniem. Dzięki poradnictwu zawodowemu młodzież będzie miała ułatwiony wybór odpowiedniej szkoły, zawodu, a w przyszłości pracy. Personel merytoryczny będzie miał duży wpływ na zmianę postaw, aktywność i zwiększenie motywacji do samodzielnych działań mających na celu poprawienie sytuacji życiowej i zawodowej uczestników. Kompleksowość wsparcia w projekcie – wyposażenie uczestników w umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach życiowych i wytworzenie w ich świadomości konieczności stałego inwestowania w siebie (w wiedzę, podnoszenie kwalifikacji zawodowych, korzystania z dóbr kulturalnych, wybierania zdrowego stylu życia) jak również i przede wszystkim: pracy w grupie.

Zadanie 4 – praca socjalna: wynagrodzenie 2 pracowników socjalnych/nagrody (lipiec, listopad). Zadanie 5-Zasiłki i pomoc w naturze: przyznanie i wypłacenie (8 rodzinom BO) zasiłków okresowych lub celowych, które spełniają kryteria ustawy o pomocy społecznej.

Rezultaty:

Twarde rezultaty:40 osób będzie brało udział w zajęciach z doradcą zawodową (2 grupy po 20 osób po 4 godz.=40 osób po 4 godz.- grupowo), 160godzino/osób w zajęciach grupowych z doradcą(40osóbx4godz),przygotowanie 40 kpt. materiałów szkoleniowych z doradcą zaw.,40 osób będzie uczestniczyć w spotkaniu integracyjno-profilaktycznym KLANZA, 120godzino/osób w spotkaniu integracyjno-profilaktycznym KLANZA, 1 wycieczka,40 osób +4opiek. będzie brało udział w 2 dniowej wycieczce integracyjnej na Litwie, zostanie przygotowanych 100 plakatów dotycz. projektu, zostanie wydanych 40 zaświadczeń brania udziału w projekcie.